อนุสรณ์

ชติก์ อรุณศรี

กรกฎาคม ๒๕๓๕

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายโชติก์ อรุณศรี

ณ ฌาปนสถานคุรุสภา วัดสระเกศ ฯ

วันที่ 30 กรกฎาคม 2515

ขอขอบพระคุณแด่ท่านที่ได้ให้เกียรติมาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้

หากการรับรองขาดตกบกพร่อง หรือไม่เรียบร้อยประการใด ขอได้โปรดประทานอภัยด้วย

เจ้าภาพ

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณโชติก์ อรุณศรี ณ ฌาปนสถานคุรุสภาวัดสระเกศ คณะเจ้าภาพประสงค์จะพิมพ์หนังสือสักเรื่องหนึ่งเพื่อเป็นส่วนปฏิการะแก่ท่านผู้ให้เกียรติมาในงาน และเพื่อเป็นธรรมวิทยาทานอีกส่วนหนึ่งด้วย คณะเจ้าภาพได้รับพระกรุณาจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชปุณณสิริมหาเถรประทานเรื่อง "ความจริงที่มองเห็น" ให้จัดพิมพ์ คณะเจ้าภาพต่างมีความรู้สึกปิติยินดีอย่างสูงยิ่ง น้อมรับพระกรุณาในครั้งนี้

คุณโชติก์ อรุณศรี เป็นน้องชายของท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (เที่ยบ ธมฺมธโร) วัดสระเกศ จึงได้รู้จักคุ้นเคยสนิทกันมานาน ตลอดจนกระทั่งลูก ๆ ข้าพเจ้าเรียกคุณโชติก์ว่า "พี่โชติก์" แต่ลูก ๆ ของพี่โชติก์ชอบเรียกข้าพเจ้าว่า "หลวงลุง" เหมือนกับที่เรียกท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ซึ่งมีศักดิ์เป็นลุงโดยสายโลหิต แม้ในปัจจุบันครอบครัวของคุณโชติก์ก็ยังคุ้นเคยสนิทสนมเหมือนแต่ก่อน ข้าพเจ้าจึงยินดีรับภาระทุกอย่างเกี่ยวกับการศพของคุณโชติก์มาแต่ต้น เพราะข้าพเจ้าคิดว่า "ถ้าท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านต้องจัดทำ

ทุกอย่าง ข้าพเจ้าก็ต้องสนองงานท่านเช่นกับงานอื่น ๆ ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า ภาระของอาจารย์ก็เหมือนกับภาระของข้าพเจ้า ถ้าหากข้าพเจ้าสลัดภาระของอาจารย์ ก็เหมือนกับสลัดอาจารย์"

ขอบุญกุศลอันเกิดจากธรรมวิทยาทานส่วนนี้ จงอำนวยสิริสุขสวัสดีแก่คุณโชติก์ อรุณศรี ในสัมปรายภพจงทุกประการ

พระธรรมคุณาภรณ์

วัดสระเกศ

คติธรรม

ของ

พระอริยวงศาคตญาณ

สมเด็จพระสังฆราช

คนทำ ๒ จำพวก

คนในโลกนี้มี ๒ จำพวก คือ จำพวกที่ ๑ "ทำเอา" และจำพวกที่ ๒ "ทำให้" พวกทำเอานั้น ได้แก่พวกที่ทำอะไรทุกอย่าง ตนต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนจึงจะทำ เช่น ทำแล้วมีหน้ามีตาหรือได้ผลเป็นวัตถุ ไม่ต้องการคุณงามความดี ถ้าตนไม่ได้ประโยชน์ตอบแทนแล้ว ไม่ยอมทำแม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนมาก ก็ไม่ยอมสละแรงหรือปัญญาความรู้หรือทรัพย์เพื่อประโยชน์สุขแก่ใครทั้งนั้น พวกทำเอานี้แม้มีเพียงคนเดียวก็ถ่วงความเจริญของโลก

พวกที่ทำให้นั้น ตรงกันข้ามกับพวกทำเอา มีน้ำใจยอมสละแรงปัญญาความรู้ตลอดถึงทรัพย์ให้เป็นประโยชน์

แก่ผู้อื่น ต้องการผลคือความสบายใจ ที่ได้เห็นคนอื่นเป็นสุขด้วยการกระทำของตน คนพวกนี้แหละที่โลกต้องการ คนพวกนี้แหละได้ชื่อว่าปฏิบัติตามปฏิปทาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะพระบรมศาสดาของเราทรงมุ่งให้โลกมีสันติสุขโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทนเลย เพราะฉะนั้นทุกคนจงพิจารณาตนเองให้รู้ว่า ตนเป็นคนจำพวกไหน ?

- - - - -

นายโชติก์ อรุณศรี

ชาตะ 22 มิถุนายน 2466

มรณะ 29 กรกฎาคม 2514

ประวัติ
นายโชติก์ อรุณศรี

นายโชติก์ อรุณศรี เป็นบุตรนายทิม นางเหม อรุณศรี เกิดเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2466 ณ ตำบลบ้านสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4 คน คือ :–

1. พระธรรมเจดีย์ (เทียบ ธมฺมธโร ป.ธ. 3) (มรณภาพแล้ว)
2. นายเลียบ อรุณศรี
3. นางสุนทร รื่นพรต
4. นายโชติก์ อรุณศรี

พ.ศ. 2472 – 2478 ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนวัดสระเกศ เรียน 7 ปี สำเร็จชั้นปีที่ 4

พ.ศ. 2479 – 2480 เข้าเรียนที่ รร. สวนกุหลาบวิทยาลัย เรียน 7 ปี สำเร็จมัธยมปีที่ 6

พ.ศ. 2481 – 2483 เข้าเรียนต่อที่ รร. เตรียมอุดมศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เวลา ๒ ปี ได้เตรียมอักษรศาสตร์ปีที่ 1

พ.ศ. 2490 ได้ทำการสมรสกับนางสาวปราณี ตรีศักดิ์ศรี

มีบุตรธิดารวม 7 คน คือ:–

1. น.ส. สุชาดา อรุณศรี
2. น.ส. จงพิศ อรุณศรี
3. นายนันทิ อรุณศรี
4. น.ส. ธัญญา อรุณศรี
5. ด.ช. อังกูร อรุณศรี
6. ด.ช. จิตตะเสน อรุณศรี
7. ด.ญ. วาณี อรุณศรี

การรับราชการ

1 สิงหาคม 2484	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยพนักงานประมวลแผนกคุ้มครอง
1 ธันวาคม 2484	,,	เสมียนพนักงาน แผนกทั่วไปชั้นจัตวา อันดับ 4
1 เมษายน 2486	,,	เสมียนพนักงาน แผนกคลังชั้นจัตวา อันดับ 8
1 ตุลาคม 2486	,,	รักษาการในตำแหน่งประมวลอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
15 มิถุนายน 2487	,,	ประมวลอำเภอชั้นจัตวา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

16 มีนาคม 2489	,,	พนักงานประมงจัตวา แผนกควบคุม สำนักงานเลขานุการกรม
1 ธันวาคม 2489	ออกจากราชการไปทำงานบริษัทประมงไทย จำกัด	
1 ตุลาคม 2493	กลับเข้ารับราชการ	
	ตำแหน่ง	พนักงานประมงจัตวา แผนกควบคุม สำนักงานเลขานุการกรม
1 มกราคม 2496	,,	พนักงานประมงตรี แผนกควบคุม กองคุ้มครอง
1 ธันวาคม 2496	,,	ประจำแผนกคลัง สำนักงานเลขา-นุการกรม
1 มกราคม 2499	,,	พนักงานประมงตรี แผนกอากรและทะเบียน กองคุ้มครอง
26 กันยายน 2501	,,	รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าแผนกอากรและทะเบียน กองคุ้มครอง
2 มกราคม 2502	,,	หัวหน้าแผนกอากรและทะเบียน กองคุ้มครอง
2 มีนาคม 2503	,,	หัวหน้าแผนกคลัง สำนักงานเลขา-นุการกรม

1 กรกฎาคม 2505 ,, ประมงจังหวัดชลบุรี

1 ตุลาคม 2513 ลาออกจากราชการเนื่องจากสุขภาพไม่สมบูรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

5 ธันวาคม 2497 เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

5 ธันวาคม 2505 เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

5 ธันวาคม 2510 จตุรถาภรณ์มงกุฎไทย

5 ธันวาคม 2512 จตุรถาภรณ์ช้างเผือก

5 ธันวาคม 2513 เหรียญจักรพรรดิมาลา

นายโชติก์ อรุณศรี ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2514 ด้วยโรคเส้นโลหิตในสมองแตก รวมอายุได้ 48 ปี 1 เดือน 7 วัน

รำลึกถึงคุณโชติก์ อรุณศรี

ข้าพเจ้ารู้จักคุณโชติก์ อรุณศรีอย่างสนิทสนม เป็นเวลากว่า 30 ปี. เรารู้จักกันเพราะข้าพเจ้าเป็นศิษย์ และคุณโชติก์เป็นน้องท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์, อดีตเจ้าอาวาสวัดสระเกษ. เมื่อข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นคุณโชติก์ เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยและแสดงมารยาทเคารพต่อพระสงฆ์, ข้าพเจ้าก็ชอบใจ และชวนให้เข้าทำงานในกรมประมง.

คุณโชติก์เริ่มทำงานในกรมประมงในตำแหน่งเล็ก ๆ ตามคุณวุฒิ. คุณโชติก์แสดงความพากเพียรให้เห็นคือ อุตส่าห์สมัครเข้าเรียนวิชาพนักงานประมงตามหลักสูตรของกรมและสอบได้สำเร็จ และในเวลาเดียวกันก็ต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ไปด้วย. เมื่อเวลาปฏิบัติงานมากขึ้น ก็ปรากฏว่าคุณโชติก์เป็นผู้ที่ทำงานละเอียดลออได้ดีคนหนึ่ง จนเป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา. คุณโชติก์จึงเจริญในหน้าที่ราชการ เป็นถึงข้าราชการชั้นโท ตำแหน่งประมงจังหวัด.

ในระยะที่ข้าพเจ้าปกครองกรมประมง, คุณโชติก์ไม่เคยรบกวนข้าพเจ้าในเรื่องขอความดีความชอบเป็นพิเศษแก่ตนเองเลย. คุณโชติก์เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย, แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้ลาออกจากราช

การแล้วเมื่อ ๑๐ ปีมานี้ คุณโชติก็มาเยี่ยมเยียนบ่อยครั้ง, เพิ่งจะมาเว้นการปฏิบัตินี้ ก็เมื่อเจ้าตัวเองลาออกจากราชการ เพราะการเจ็บไข้เบียดเบียน.

เมื่อมีชีวิตอยู่ คุณโชติก็ได้ทำความดีไว้ : เป็นนักเรียนที่ดี, เป็นข้าราชการที่ดี, เป็นพลเมืองดี, และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี, นับได้ว่า คุณโชติเป็นผู้ที่อยู่ด้วยศีลด้วยธรรม. ดังนั้น ข้าพเจ้าขอให้ผลแห่งกุศลกรรม, ที่คุณโชติได้บำเพ็ญไว้แล้วในโลกนี้, จงเป็นอิฐวิบุลมนุญผลแก่คุณโชติในสัมปรายสมภพด้วยทุกประการ.

บุญ อินทรัมพรรย์

บ้าน ๒๘๕ ถนนสุรวงษ์

นครหลวงฯ ๕

๓ กรกฎาคม ๒๕๑๕

อาลัยเพื่อน

เช้าวันที่ 29 กค. 2514 ได้รับโทรศัพท์จากหลานติ๋มว่า "พ่อตายเสียแล้ว" ข้าพเจ้าถึงกับงงและตกตลึงไปชั่วครู่ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงว่าจะเป็นไปได้ ก่อนหน้านั้นไม่กี่วันข้าพเจ้ายังไปเยี่ยมและนั่งคุยกับโชติก์ อรุณศรี เพื่อนรักของข้าพเจ้าที่บ้านพักข้างวัดสระเกศ สังเกตดูก็ไม่เห็นมีอาการอะไรที่แสดงว่า โชติก์ จะจากข้าพเจ้าไปอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้เลย ทำให้ข้าพเจ้าย้อนระลึกถึงความหลังเมื่อเราเป็นนักเรียนเตรียมอุดมศึกษาอยู่ด้วยกัน โชติก์เรียนเตรียมอักษรศาสตร์ ข้าพเจ้าเรียนเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งแยกเรียนกันคนละห้อง แต่อาจเป็นเพราะชาติก่อนเราเคยสนิทสนมกันมา ชาตินี้จึงทำให้เราทั้งสองชอบพอรักใคร่กันอย่างสนิทสนมมากจนเพื่อน ๆ พากันว่าเราดูเสมือนเป็นฝาแฝดกัน เพราะเราจะไปไหนมาไหนด้วยกันโดยใกล้ชิดตลอดเวลา เพื่อน ๆ จึงต้องเรียกชื่อให้ต่างกันเป็น โชติก์ดำ กับ โชติขาว คำว่า "โชติก์ดำ" หมายถึงโชติก์ อรุณศรี "โชติขาว" หมายถึงข้าพเจ้า เพราะว่าข้าพเจ้าดำน้อยกว่าโชติก์ดำนิดหน่อย และชรอยชาติปางก่อนเราคงจะทำกรรมร่วมกันมา พระจึงไม่ปราณีเรา เป็นเหตุให้เราต้องพลัดพรากจากกันไป คือโชติก์ดำสอบเตรียมฯ ปีที่ 2 ตก 2 ปีซ้อนต้องถูกออกจากโรงเรียนไป

ทำให้เราไม่ได้ใช้ชีวิตร่วมกันในการศึกษา แต่ชีวิตส่วนตัวแล้วเราทั้งสองยังคงเป็นเพื่อนที่สนิทสนมกันตลอดมาเสมอ โชติก์ดำ ไปทำงานที่กรมประมง และบางครั้งก็ย้ายไปประจำอยู่ต่างจังหวัด ข้าพเจ้าคิดถึงก็ไปเยี่ยมเยียน เวลาโชติก์ดำเข้ากรุงเทพ ฯ ก็มาหาข้าพเจ้าตราบกระทั่งเราทั้งสองมีครอบครัวแล้ว ความสนิทสนมของเราทั้งสองก็ยังแน่นแฟ้นเหมือนเดิม และครอบครัวเราก็สนิทสนมกันจนถึงบัดนี้

ถึงโชติก์ดำ จะมีผิวพรรณดำก็ดำแต่ตัว ส่วนน้ำใจนั้นหาดำไม่ โชติก์เป็นผู้ที่มีน้ำใจอันประเสริฐยิ่งนัก รักเพื่อนโอบอ้อมอารีช่วยเหลือเพื่อนให้พ้นทุกข์ ถึงแม้ตัวเองจะได้รับทุกข์ก็ยอมได้ เพื่อนรักเพื่อนจากเราไปเสียแล้ว ทั้ง ๆ ที่อายุยังน้อยไม่น่าจะด่วนจากไปเลย เพื่อนยังทำหน้าที่ของเพื่อนไม่สมบูรณ์ ลูก ๆ กำลังอยู่ในวัยเรียนทุกคน ข้าพเจ้ารู้สึกสลดใจในชะตากรรมของเพื่อนรักเป็นอย่างยิ่ง แต่จะทำอย่างไรได้ มัจจุราชไม่เคยเห็นใจใคร

โชติก์เอ๋ย เพื่อนพ้นจากการต่อสู้ พ้นจากความทุกข์ทรมานพ้นจากความว้าวุ่นของสังคมมนุษยชาติไปสู่ความสงบสุขแล้ว เราขอตั้งจิตอธิษฐานขอให้วิญญาณของเพื่อนไปสู่สุคติในทิพยสถานด้วยเถิด และพึงรับทราบไว้ด้วยว่า เราต้องเศร้าใจไปตลอดชั่วชีวิต เพราะการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของเพื่อนรัก

อภิโชติ จิตรานนท์

"แด่โชติก์เพื่อนรัก"

ข้าพเจ้ารู้จักโชติก์ อรุณศรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ตอนย้ายไปรับราชการเป็นประชาสงเคราะห์จังหวัดชลบุรี โชติก์ทำงานอยู่ที่ชลบุรีก่อนข้าพเจ้า ด้วยเหตุที่เราทั้งสองมีวัยไร่เรี่ยกัน มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับชั้นเท่า ๆ กัน มีฐานะความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน มีนิสัยไม่เอารัดเอาเปรียบคนและชอบพูดอะไรตรงไปตรงมาเหมือนกัน และไปอยู่ชลบุรีตัวคนเดียวโดยทิ้งครอบครัวไว้ที่กรุงเทพเช่นเดียวกัน เราจึงคบกันได้อย่างสนิทสนมเหมือนรู้จักกันมานานเป็นเวลาสิบ ๆ ปี ตลอดเวลาที่อยู่ชลบุรีเรากินข้าวด้วยกันไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อยที่สุด ทุกวันสุดสัปดาห์ต่างก็เข้ากรุงเทพเหมือนกัน โชติก์มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารีมีจิตใจเมตตากรุณาต่อพรรคพวกเพื่อนฝูงและต่อผู้ใต้บังคับบัญชา จะเห็นได้ว่ามีลูกน้องไปอาศัยพักพิงอยู่ที่บ้านพักที่ชลบุรีหลายคนโดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทนอะไรทั้งสิ้น โชติก์ไม่มีสัตรูเพราะไม่เคยทำอะไรให้ใครเจ็บช้ำน้ำใจ โชติก์เป็นที่รักใคร่ของ เพื่อนฝูงทุกคน ตลอดจน ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้ บังคับบัญชา และเป็นคนตามใจเพื่อน แม้บางครั้งจะต้องทำในสิ่งที่ขัดกับนิสัยของเขาเพื่อไม่ให้ขัดใจเพื่อน เช่นมีอยู่ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าชวนโชติก์ไปยิง

กระต่ายตามไร่อ้อยในเขตอำเภอบ้านบึง ข้าพเจ้าชอบล่าสัตว์ แต่โชติก์เคร่งศาสนาไม่เคยทำบาปฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมาก่อน ชั่วชีวิตของเขาประพฤติ อยู่แต่ศีลธรรม คลุกคลีใกล้ชิด อยู่กับพระกับเจ้าตลอดมา เนื่องจากมีพี่ชายเป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศ และบ้านพักก็อยู่ในบริเวณวัดสระเกศ แต่โชติก์ก็ไม่ขัดใจข้าพเจ้า ยอมไปด้วย แต่ขอเป็นเพียงผู้ดู คืนวันนั้นข้าพเจ้าพาเดินส่องไฟหากระต่ายเสียหลายชั่วโมง จนเท้าของเขาระบมและขัดยอกไปหมดทั้งตัว เพราะความไม่เคย ถึงกับร้องอุทธรณ์ว่าขอให้ครั้งนี้เป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายต่อไปอย่าได้ชวนเขาอีกเลย โชติก์มีโรคประจำตัวหลายอย่าง เท่าที่ทราบคือ โรคความดันโลหิตสูง โรคริดสีดวง โรคท้องเสียบ่อย ๆ และโรคไขข้อที่หัวเข่าทำให้ขาไม่มีกำลัง แต่ในระยะนั้นไม่ถึงกับล้มหมอนเสื่อคงไปทำงานได้ตามปกติ

ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าย้ายไปรับราชการที่จังหวัดนครราชสีมา ทำให้การติดต่อห่างไปพักหนึ่ง จนกระทั่งได้ย้ายกลับมาประจำอยู่ในกรุงเทพอีก จึงได้มีโอกาสพบปะกันบ่อยขึ้น โดยข้าพเจ้าเป็นฝ่ายไปเยี่ยมเขาที่บ้าน ระยะนี้รู้สึกว่าสุขภาพของโชติก์ไม่ค่อยดี เห็นลาหยุดงานบ่อย ๆ เขาพูดให้ข้าพเจ้าฟังเสมอว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัด (คุณนารถ มนตเสวี) ใจดีเหลือเกิน อนุญาตให้หยุดงานจนกว่าจะหาย แต่ในระหว่างที่โชติก์หยุดงานเพื่อรักษา

ตัวนี้เอง มันเหมือนกับพระศุกร์เข้าพระเสาร์แทรก โชติก์ต้องพบกับความโศกเศร้า เสียใจอย่างใหญ่หลวง ด้วยการสูญเสีย พี่ชายที่เป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศผู้เปรียบเสมือนเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรไปเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๓ ความรันทดใจต่อมรณะกรรมของเจ้าอาวาสผู้พี่บวกกับการที่ต้องลาหยุดบ่อย ๆ นี้ ทำให้โชติก์คิดมาก เกิดความเกรงใจและละอายใจที่ไม่ได้ทำงานให้คุ้มกับเงินเดือน โชติก์จึงตัดสินใจลาออกจากราชการเพื่อรับบำนาญเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๓ เพื่อจะได้มีเวลาพักผ่อนรักษาตัวได้เต็มที่

แล้ววาระของโชติก์ก็มาถึงหลังจากลาออกได้เพียง ๑๐ เดือนเท่านั้น ข้าพเจ้าทราบข่าวมรณะกรรมของโชติก์เมื่อเช้าวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๑๔ โดยติ๋มลูกสาวคนโตของเขาโทรศัพท์มาบอก ทันทีที่ทราบใจหายไปหมด เหมือนมีอะไรมาจุกอยู่ที่คอหอย ทำให้พูดไม่ออกไปครู่ใหญ่ นึกไม่ถึงเลยว่าโชติก์จะจากไปรวดเร็วเช่นนี้ ครั้งหลังที่ไปเยี่ยมก็ยังพูดคุยยิ้มหัวต่อกันเช่นปกติ ไม่มีวี่แววอะไรเลย โชติก์ตัดช่องน้อยหนีไปก่อนโดยทิ้งลูก ๆ ให้เป็นภาระแก่ภริยาต้องรับเลี้ยงถึง ๗ คน สองคนเพิ่งเรียนสำเร็จและเริ่มเข้าทำงาน อีกห้าคนยังเรียนหนังสือ จริงอยู่ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนเลี่ยงไม่พ้น แต่ทว่าของโชติก์มันมาถึงเร็วเกินไป เขาควรจะมีชีวิตยืนนานกว่านี้เพื่อเป็นที่พึ่งของลูก ๆ แต่มัจจุราชช่างไม่ให้ความยุติธรรมต่อโชติก์เสียเลย

คนดี ๆ ทำไมจึงตายเร็ว คนชั่ว ๆ กลับตายช้า หากมีญาณวิถีใดที่จะเป็นสื่อติดต่อกับโชติก์ได้ ก็ขอจงรับทราบไว้ด้วยว่า เพื่อนฝูงทุกคนตลอดจนเมียและลูก ๆ ของโชติก์ ยังมีความรักอาลัยถึงโชติก์อย่างสุดซึ้ง ด้วยผลานิสงส์ผลบุญกุศลที่โชติก์ได้สร้างสมไว้ในชาตินี้ ขอจงสนองดวงวิญญาณ อันบริสุทธิ์ ไปสู่สุคติ ในสัมปรายภพและประสบแต่ความเกษมสุขในสรวงสวรรค์ทุกประการเทอญ.

สุธี นิโครธานนท์

กรมประชาสงเคราะห์

รำลึกถึงพ่อ

วันที่ 29 กรกฎาคม 2514 เป็นวันที่ลูกสูญเสียครั้งใหญ่หลวงที่สุดในชีวิต นั่นคือการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของพ่อ ผู้เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก ลูกไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าพ่อจะจากลูก ๆ ไปในเวลาอันรวดเร็วเช่นนี้ น่าจะอยู่เป็นมิ่งขวัญของลูก ๆ ต่อไปอีกนานแสนนาน พ่อจากไปโดยที่ยังไม่ได้ชื่นชมกับความสำเร็จในการศึกษาของลูกดังที่พ่อตั้งใจไว้ ทั้ง ๆ ที่เหลืออีกเพียงไม่กี่เดือนเท่านั้น ในระหว่างที่พ่อเป็นข้าราชการบำนาญนั้น พ่อพูดอยู่เสมอว่าพ่อไม่มีสมบัติอะไรจะให้ลูก ๆ นอกจากวิชาความรู้ ฉะนั้นใครมีปัญญาก็ตักตวงเอาไป พ่อส่งเสริมในการศึกษาของลูกเสมอเพราะพ่อต้องการให้ลูกทุกคนเป็นอภิชาติบุตร พ่อพูดถึงความสำเร็จของลูก พูดถึงการรับปริญญา การฉลองปริญญาว่าในวันนั้นถึงพ่อจะเป็นอะไร พ่อก็จะพยายามไปดูลูกรับพระราชทานปริญญาจากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ได้ แต่แล้วเมื่อถึงวันนั้นจริง ๆ มีแต่แม่ของลูกเท่านั้น

พ่อเป็นคนเจ้าระเบียบ สะอาด และเป็นนักอ่านชั้นเลิศ หนังสือของพ่อมีมากมายจนไม่มีที่เก็บ เมื่อพ่อลาออกจากราชการมา

อยู่บ้าน ก็มีเวลามาก จึงทำการเก็บหนังสือให้เป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่ แต่ก็ปรากฏว่าตู้ 1 ใบ ซึ่งเป็นแบบโบราณและจุมากยังไม่พอเก็บ ต้องสั่งทำตู้มาอีกใบ เมื่อได้มาในระยะนั้น ปรากฏว่าพ่อมีสุขภาพไม่แข็งแรงนัก ก็ยังไม่ได้เก็บจัดอีก จนพ่อจากไป ลูก ๆ จึงได้ช่วยกันจัดจนเป็นที่เรียบร้อย เพื่อพ่อจะได้ไม่ห่วง ลูกเก็บหนังสือทุกเล่มของพ่อไว้หมดเพื่อเป็นตัวแทนของพ่อ รำลึกถึงพ่อเพราะหนังสือเหล่านี้พ่อรักมาก เวลาใดที่ลูกหยิบหนังสือเหล่านี้มาอ่านก็มีความรู้สึกว่าพ่อมานั่งอ่านอยู่ด้วยข้าง ๆ

พ่อเป็น พุทธศาสนิกชน ที่ประพฤติ และปฏิบัติ อย่างเคร่งครัด ทำบุญกุศลอยู่เสมอ ขออำนาจบุญกุศลและคุณงามความดี ที่พ่อได้บำเพ็ญและเพียรปฏิบัติมาอย่างสม่ำเสมอตลอดชีวิตของพ่อ จงเป็นพลังปัจจัยส่งเสริมให้วิญญาณของพ่อจงประสบสุขในสรวงสวรรค์ พร้อมกับมีสัมมาปฏิบัติที่สูงส่งยิ่ง ๆ ขึ้น

จากลูก ๆ

ความจริงที่มองเห็น

บทที่ ๑

ความจริงที่มองเห็น

โดย

"สันติวัน"

โย ปุพฺเพ กตกลฺยาโณ กตฺโถ นาวพุชฺฌติ
อตฺถา ตสฺส ปลุชฺชนฺติ เย โหนฺติ อภิปตฺถิตา.

ผู้ใดอันผู้อื่นทำความดี ทำประโยชน์ให้ในกาลก่อน แต่ไม่รู้คุณของเขาประโยชน์ที่ผู้นั้นปรารถนาย่อมพินาศไป

◎ ◎ ◎

พอแสงเงินแสงทองส่องขอบฟ้า ปวงสัตว์ก็ตื่นจากหลับเตรียมตัวประกอบอาชีพตามหน้าที่ แม้สัตว์เดียรัจฉานก็ทราบความหมายของแสงอรุณ ฝูงวิหคก็ตื่นจากหลับกู่ร้องปลุกกันพร่ำเพรียก เตือนเพื่อนให้เที่ยวหาอาหาร ก่อนจะออกจากรัง ก่อนจะจากลูก มันเหลียวแลอันตรายทั่วทุกทิศ ครั้นแล้วก็บินโผไปสู่ทิศที่ตนเข้าใจว่าปลอดภัย บางทีก็ไม่ได้กลับมาเห็นรังและลูกก็มี โดยถูกฆาตกรรมเสียก่อน

นายบี่ยนั้นท์กับมัณฑลี ภริยาสามีคู่ยาก อาศัยแสงเงินแสงทองนั้นประกอบชีพ โดยมากทั้งคู่ชิงตื่นก่อนแสงเงินแสงทองจับขอบฟ้าเสมอ เตรียมตัวเพื่อดำเนินอาชีพตามฐานะ ก่อนจะออกจากเคหะสถาน ได้ตรวจตราสิ่งของและจัดแจงให้เรียบร้อยจึงทำงาน เพราะนิยมอุดมคติว่า "*ความประมาทเป็นทางอันตราย*"

การตั้งฐานะเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อาศัยกำลังของพระ-พุทธศาสนา ฐานะเดิมของนายบี่ยนั้นท์ ก็แทบจะเข้าลักษณะนุ่งฟ้าห่มแดด เขาไม่มีอะไรเป็นสมบัติที่พ่อแม่มอบให้เป็นชิ้นเป็นอัน แม้กระนั้น บี่ยนั้นท์ก็ภูมิใจโดยที่เมื่อบิดาของเขาจวนจะสิ้นใจได้ให้โอวาทไว้ว่า:—

"เกิดมาเป็นคน ความเพียรเป็นต้น อดทนหนาลูก"

คำสั่งครั้งสุดท้ายของบิดา เป็นรอยจารึกที่ดวงใจของนายบี่ยนั้นท์ ประหนึ่งรอยขีดบนแผ่นหินก็ปานกัน เขาจดจำระลึกคำสอนนั้นเสมอ ขณะใดระลึกถึงพ่อ ขณะนั้นก็คล้ายกับได้ฟังคำสั่งของพ่อว่า:—

"เกิดมาเป็นคน ความเพียรเป็นต้น อดทนหนาลูก"

คำนั้นเตือนใจให้ตื่นตัวอยู่เป็นนิตย์ อุปมาเหมือนม้าเทียมรถที่นายสารถีเตือนด้วยแซ่ เสียงเคว๊ยว ๆ ในอากาศให้รู้สึกตัวทุกเมื่อฉะนั้น

สมัยเมื่อนายบี่ยนันท์กำลังสร้างตัวนั้น เมื่อกระทบกับความขัดข้องก็ถอยกำลังใจเป็นบางคราวแต่อาศัยมัณฑลีคู่ยากคอยปลอบโยนให้มีกำลังใจ กิจการบ้านเรือนจึงเดินไปอย่างมีระเบียบ ครอบครัวนี้เจริญขึ้นโดยลำดับ ๆ เป็นครอบครัวที่พ้นทุกข์ด้วย "ความเพียร" โดยแท้

เย็นวันหนึ่งหลังอาหารแล้ว บี่ยนันท์พรั่งพร้อมไปด้วยครอบครัวมีอารมณ์รื่นในภาวะของตน คือว่าได้สร้างตนพ้นจากทุกข์ยากแล้ว จะทอดสายตาไปทางไหนก็พบแต่สิ่งที่เจริญตาเจริญใจ สามีจึงเริ่มปราศรัยกับมัณฑลีถึงความหลังที่กำลังยากจน เป็นการอบรมนิสัยบุตรธิดาไปในตัว

บี่ยนันท์ "แปลกมากนะ มัณฑลี โชคของมนุษย์นี้"

"แปลกอย่างไร" มัณฑลีถามด้วยความสงสัย "ฉันไม่เห็นแปลก เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกัน จะมีอะไรมาแปลก"

"มัณฑลีแสดงตนเป็นนักปราชญ์มากขึ้นทุกวัน ระวังนะมัณฑลี ความเป็นนักปราชญ์ของเธอนะ" บี่ยนันท์กล่าว

"ระวังอย่างไร คุณริษยาความเป็นนักปราชญ์ของฉันหรือ"

"โอย....แม่คุณ ไม่คิดริษยา แต่ฉันหนักใจเกรงจะเลยนักปราชญ์ กลายเป็นเปรตไป" บี่ยนันท์เน้นเสียงพูด

มัณฑลีสายตาขุ่น พูดเสียงหนัก ๆ "นี่ทำไมจะต้องมาด่ากัน

ด้วยเล่าพ่อคุณ งั้นซิเพราะเคยเป็นเปรตมาแล้วนี่"

"ไม่ควรฟื้นความหลัง สมัยโน้นกับสมัยนี้มันต่างกัน" ปิ่ย-นันท์เห็นท่าจะไม่ดี จึงแหวกทางเดินใหม่

"คุณนะชอบเอาข้างเข้าดูเสมอที่โบราณพูดว่ามะกอก ๓ ตะกร้าปาไม่ถูกนั้นน่ะมันล้าสมัยเสียแล้ว ถ้าสำหรับคุณละก็ ๑๐๘ ตะกร้าก็ยังไม่มีหวัง เว้นไว้แต่" มัณฑลีเว้นไว้เพียงนั้น

"แต่....อะไรพูดออกมา" ปิ่ยนันท์ยิ้มพูด

มัณฑลี "เว้นไว้แต่ฉันจะเป็นผู้ขว้าง ถ้าฉันขว้างแล้วลูกเดียวก็หลบไม่พ้น เพราะฉันรู้กำพืดของคุณดี" ถลึงตาพูด "หรือจะลองดู"

ปิ่ยนันท์ "ยังไม่ต้องเพราะไม่ใช่สมัยทดลอง" ถอนใจยาว "มัณฑลีนี่ ชอบแปลงเรื่องดีให้เป็นร้ายเสมอ"

มัณฑลีฉุนจัดขึ้นอีก "ก็คุณมาก่อขึ้นก่อนมิใช่หรือ?"

ปิ่ยนันท์ "ยอม ๆ ไม่ต้องเสียงดังก็ได้" ยังคิดหน่อยหนึ่ง "ฉันว่ามนุษย์มีชะตากรรมแปลกมาก"

มัณฑลี "อ้อ...นี่เกิดมาเป็นโหรเข้าแล้วหรือพ่อมหาจำเริญ โหรนะเป็นเถอะ ยินดีด้วย แต่อย่าให้เป็นโหนโตงเตงเลย พ่อโหรเอก ฉันเกรงว่าจะไปนั่งบัญชาการอยู่ใต้ต้นมะขามท้องสนามหลวง" แล้วถามต่อไป "ที่ว่าโชคของมนุษย์แปลกนั้น พูดออกมา ว่าแปลกอะไร"

"ต้องด้วยพรหมลิขิตทุกคน" ปิ่ยนันท์พูดเปรยออกมา

"อย่างไรเรียกว่าพรหมลิขิต พ่อโหรเอก" มัณฑลีถามอย่างรำคาญ

บี่ยนันท์พูดอย่างไว้ภูมิ "ในโลกสันนิวาสนี้ มนุษย์ทุกรูปทุกนามย่อมจะมีชะตากรรมหมุนเวียนไปตามจักรราศีของพรหมลิขิตทั้งสิ้น จะดีหรือชั่วก็แล้วแต่พรหมลิขิต อันชะตากรรมได้ขีดเส้นไว้ให้เดินแล้ว ตัวอย่าง เช่นฉัน และมัณฑลีก็อยู่ในอำนาจของพรหมลิขิตเหมือนกัน"

มัณฑลี "ทำไมคุณรู้"

บี่ยนันท์ "มัณฑลี ลองคิดดูซิเราอยู่กันคนละจังหวัดตรงกันข้าม ดุจทิศเหนือทิศใต้และเราก็อยู่ร่วมเรียงเคียงหมอนกันได้ นี่แหละเป็นพรหมลิขิตละ"

มัณฑลีหน้าเขียวด้วยอารมณ์ขุ่น "อ้อ...นี่ คุณดันไปเป็นคณะพรรคของพระอินทร์ พระพรหมเข้าแล้วหรือ ดีมากช่างรู้ชะตาราศีของมนุษย์ได้ดี น่าชื่นใจจริงพ่อคุณ มัณฑลีขอแสดงความยินดีด้วย ที่คุณเป็นพรรคพระอินทร์ พระพรหม ถ้าคุณไปพบหน้าพระ-อินทร์ พระพรหมแล้วช่วยบอกท่านด้วยว่า ขอให้ช่วยเขียนพรหมลิขิตสำหรับฉันให้ห่างไกลจากผู้ชายขี้เกียจ และดื้อเช่นคุณนี้ด้วยเถิดลูกไม่ขอพบเห็นอีกแล้ว" พูดแล้วชายหางตาดูบี่ยนันท์ พูดเย้ยออกมาว่า "ทำไมนะคุณบี่ยนันท์ พระอินทร์ พระพรหมของคุณน่ะ ช่าง

สาระแนแส่รู้เป็นเจ้ากี้เจ้าการ มาขีดเส้นพรหมลิขิตให้คุณมาพบฉัน ซึ่งฉันไม่ต้องการเลย อันคนเกียจคร้านเช่นคุณนั้นขอให้ไกลกันตั้งแสนโยชน์ ช่วยบอกตาอินทร์ ตาพรหมของคุณด้วยว่า อย่ามายุ่งกับเรื่องอันไม่ใช่ธุระของตน เมื่อเป็นเทวดาให้ความเป็นธรรมแก่ปวงชนไม่ได้ก็จะเป็นทำไมบอกให้ลงมาเสีย เกะกะวิมานเขาเปล่า ๆ”

ปิยนันท์ขรึมไปถนัดใจ พูดเนือย ๆ ว่า “จะมากไปเสียแล้วแม่มัณฑลี ค่อยพูดกันดีกว่า เป็นโทษแก่ปากเปล่า ๆ”

มัณฑลีเสียงดังขึ้นมาอีก “โทษอะไร ก็มายุ่งกับเขาก่อนทำไมไม่เกรงโทษ”

ปิยนันท์ “เธอไม่เข้าใจ ที่ว่าพรหมลิขิตนั้นเป็นดังนี้คือว่า คนที่เกิดมาในโลกสันนิวาสนี้นั้น ถ้าเกิดในสกุลที่มีการอบรมดี มารดาบิดา คอยแนะนำอบรม สั่งสอนตักเตือนอยู่เสมอ ด้วยความรักและความสงสารบุตรธิดา หวังความรุ่งเรืองแก่บุตรธิดา เลี้ยงลูกมาด้วยความเหนื่อยยากจะลำบากเพราะการเลี้ยงลูกเพียงไร มารดา-บิดามิได้ปริปากพูดพร่ำบ่น มิได้ทวงหนี้บุญคุณ ความสุขของลูกก็คือความสุขของมารดาบิดา เมื่อลูกเจริญวัย เจริญการศึกษา เจริญด้วยทรัพย์สินเงินทอง มารดาบิดาก็ดีใจ เมื่อความเจริญของลูกเป็นไปไม่ได้สมความมุ่งหมาย มารดาบิดาก็ปลงใจว่า “นั่นเป็นกรรมของเขา” เข้าลักษณะอุเบกขา ดวงใจของมารดาบิดา เป็นดังนี้ จึงเป็นลิขิตที่

มารดาบิดาจารึกไว้ในดวงใจลูก”

มัณฑลี “ที่คุณพูดนี่น่ะ เกี่ยวอะไรแก่พรหมเล่า”

บี่ยนันท์ “อ้าว...ทำไมมัณฑลี จึงเขลาเช่นนั้น พระท่านเทศน์ทางวิทยุเสมอ ๆ ว่า “พฺรหฺมาติ มาตาปิตโรมารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร” ฉะนั้นโดยพระบาลีนี้มารดาบิดาทุกคนเชื่อว่าเป็น “พรหม” ของบุตร พรหมของบุตรก็คือมารดาบิดานี่เอง”

มัณฑลี “คุณนี่ ถ้าจะเบาเต็งเอามาก ๆ ยังไม่ทันอะไรมายกตัวเป็นเทวดาเสียแล้ว ฉันแปลกใจนัก ฉันขอบนบานศาลกล่าวบอกว่า วิมานของคุณนั้นขออย่าให้เป็นปากคลองสานเลย พ่อแก่บาลี”

บี่ยนันท์ “นี่แหละเขาว่า ปรานีแล้วยังมาตีเอาเรือคือมัณฑลีนี่เอง พรหมเทวดานั้น ท่านมีคุณธรรมประจำใจ ๔ ประการ ซึ่งเรียกว่า พรหมวิหาร ๔ คือ:—

๑. เมตตา ความรัก ปรารถนาให้มีความสุข

๒. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์

๓. มุทิตา พลอยดีใจ เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี

๔. อุเบกขา วางใจเฉย เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

เทพยดาชั้นพรหม มีปรกติอยู่ด้วยพรหมวิหารธรรมฉันใด มารดาบิดาของเราก็มีปรกติเช่นนั้น มารดาบิดามีความประพฤติดีปฏิบัติชอบ แล้วสอนบุตรธิดาให้ดำเนินตามจนตั้งตัวได้ เป็นพลเมืองดี

ของโลก ลักษณะนี้แหละชื่อว่าพ่อแม่ได้จารึกความดีไว้ในดวงใจบุตรธิดา เราเรียกว่าพรหมลิขิต เป็นรอยจารึกที่มารดาได้ขีดไว้ที่ดวงใจของบุตรธิดา พรหมลิขิตฉันหมายเอาดังนี้แหละ"

มัณฑลี "พรหมวิหารธรรมนั้น คืออะไร"

ปิยนันท์ "คือธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ คนผู้เป็นใหญ่หมายเอาผู้เจริญวัย ที่เรียกว่าผู้หลักนั้น หมายเอาพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักปฏิบัติ ฉะนั้นผู้ใดเป็นผู้ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม ท่านยกย่องผู้นั้นว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ ถ้าปราศจากพรหมวิหารธรรมเสียแล้ว แม้ผู้นั้นจะมีอายุตั้ง ๑๐๐ ปี ก็หาชื่อว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ไม่"

มัณฑลี "ทำไมคุณไม่แจ้งเสียแต่แรก ถ้าทราบอย่างนี้ฉันก็ไม่ต้องทะเลาะกับคุณ" ดีใจที่ได้ฟังหลักธรรม "ฉันขอบใจคุณมากที่อุตส่าห์ตักเตือนแนะนำ ฉันได้ความคิดและแน่ใจว่า เส้นชีวิตของลูกเราที่ชี้ไปในทางดีหรือไม่ดี ก็น่าจะเป็นเราทั้ง ๒ นี้แหละ เป็นผู้ขีดไว้ให้ลูกเดินไปสู่ทางดีหรือไม่ดี ถ้าเราจะประพฤติดีแล้ว อบรมลูกในแนวทางดี ก็ชื่อว่าเราขีดเส้นดีไว้ในชีวิตของลูก"

"อย่างนั้นนั่นเอง คนบ้านโน้นที่เป็นญาติกับเราเขาเป็นคนมือไวใจเร็วชอบหยิบฉวยวัตถุสิ่งของผู้อื่น ลูกของเขาทุกคนก็เป็นเช่นนั้น เพราะพรหมลิขิตของพ่อแม่ขีดไว้เป็นตัวอย่างดังนั้น"

"คุณปิยนันท์ เป็นความจริงแท้ทีเดียว เพราะว่าเมื่อพ่อแม่

เป็นคนชอบลักเล็กขโมยน้อยเช่นนั้น จะสอนลูกหลานไม่ให้กระทำเช่นนั้นได้อย่างไร เมื่อตัวเองยังกระทำได้ คงพูดไม่ออก เป็นประดุจน้ำท่วมปาก เมื่อพูดไม่ออกก็ต้องปล่อยตามเรื่อง นิสัยเด็กก็ด้านไปในทางเกเรว่ายากสอนยาก กลายเป็นพลเมืองที่ไม่มีใครปรารถนาต้องฉกลักขโมยเขาเลี้ยงชีวิตตลอดชาติ มัณฑลีคิดได้แล้วว่าเส้นพรหม-ลิขิตนั้นก็คือ เส้นที่มารดาบิดาขีดไว้ในชีวิตของบุตรธิดาอันได้แก่สุจริตนั้นเอง"

บี่ยนันท์ "เมื่อมัณฑลีทราบความหมายของพรหมลิขิตดังนี้ก็ควรจะคิดว่า อันลูกของเรานั้น เราได้ขีดเส้นเป็นพรหมลิขิตไว้ดีพอหรือยัง"

มัณฑลี ถอนใจยาว หน้าสลดเล็กน้อย "ฉันเข้าใจว่าพอแล้วได้สังเกตเห็นว่า ไม่มีอะไรควรหนักใจก็คุณเล่าจะว่าอย่างไร"

"ฉันจะว่าอย่างไรได้" บี่ยนันท์ "ก็ฉันว่าลูกครั้งไรก็เท่ากับทะเลาะกับมัณฑลีทุกคราว แสนจะเบื่อ"

มัณฑลีสายตาขุ่น "ก็คุณว่าไม่เป็นเรื่องเป็นราวไม่ควรว่าก็ว่าไม่ควรด่า ไม่ควรตี ก็ด่า ก็ตี เมื่อปรกติของคุณเป็นดังนี้ จะไม่ให้ฉันเจ็บแทนลูกได้อย่างไร มีลูกตั้งโขลงแล้ว ยังไม่รู้จักเลี้ยงลูก ฉันคนเดียวเลี้ยงลูกตั้งหลายคนไม่มีความกลุ้มใจเท่าคุณคนเดียว"

บี่ยนันท์ "ฉันนี่เป็นคนอาภัพ เกิดมาไม่มีดีอะไรเลย"

มัณฑลี "ความดีของคุณนั้นท่วมหลังช้าง แต่เฉพาะลูกแล้ว คุณยังย่อหย่อน ให้ความดีแก่ลูกไม่พอ เช่นหัดให้ลูกสูบบุหรี่เป็นต้น ฉันถามจริงเถอะ นั่นเป็นความดีที่คุณให้แก่ลูกหรือ ? ต่อไปพ่อลูกก็จะต้องกอดคอกันสูบยาฝิ่นกินกัญชาแน่ ความดีของคุณที่มีต่อลูก ก็คือการตามใจลูกมันน่าดูที่ตรงไหน"

ปิยนันท์ "สงสารแก่ตาดำ ๆ ฉันไม่ใจร้ายอย่างแม่เขานี่ พูดทีไรเสียงแปร๋นทุกที"

"แม้อย่างนี้ก็จวนวอดมาหลายหนแล้ว ยังไม่เข็ดอีกหรือ เพราะความเบาความคิดของคุณ" มัณฑลีแย้ง "คุณลืมพรหมลิขิตที่พูดเสียแล้วหรือ ? พ่อโหราเอกเพ้อแต่เรื่องของคนอื่น ไม่เอากระโหลกตักน้ำชะโงกหน้ามองดูเงาตัวเอง การตามใจลูกในแนวทางที่ไม่ดีนั้นแหละ ได้แก่การขีดเส้นชีวิต อันเป็นพรหมลิขิตให้ลูกเดินไปตามเส้นทางไม่ดี ชอบนักคุณน๊ะ มีเสมอ ๆ เวลาว่างชอบพาลูกไปสนามม้าไปแทงบิลเลียด เล่นรำพัด"

ปิยนันท์ "โธ่เอ๋ย เพียงเท่านี้ก็เอามาค่อน ก็เราจะหัดลูกให้เป็นคนฉลาด เราต้องเรียนจากตัวจริง เป็นความผิดที่ตรงไหน เธอลองอ้างมาให้ฟังบ้างว่า อะไรเป็นผิด"

มัณฑลี "สัญชาติคุณน่ะ เมื่อหมดทางไปก็เอาข้างเข้าถูเสมอ ๆ อันจะยอมรับผิดโดยดีนั้นน้อยนัก ลูกคนโตของคุณน่ะจวนจะวอดไป

ครั้นหนึ่งแล้ว พอเข้าบ้านร้อนเป็นไฟ ถึงวันนัดแข่งม้าอยู่บ้านไม่ติด จนถึงกับเอาของเมียไปขายฝากคนอื่น ผลที่จะได้ก็คือต้องทะเลาะกับเมีย ข้าวของสูญสิ้น ยิ่งแก้ตัวยิ่งเข้าเลือด ถูกฉันดุด่าว่ากล่าวก็คิดย้ายครอบครัวไปอยู่ต่างหาก คุณก็ดีใจเห็นด้วย หาว่าฉันจู้จี้เกินพอดี คุณเขียนเส้นชีวิตให้เป็นพรหมลิขิตของลูกเป็นเส้นชั่วอย่างนี้ นี่หรือพ่อคนรักลูก"

"พอได้ท่าทั้งโขกทั้งสับเลย" บี่ยนันท์พูดเสียงเบา ๆ "ฉันก็เห็นใจเขาเมื่อเขาโตพอจะเลี้ยงกันได้ก็ควรปล่อยเขาจะมากักขังกีดกันเหมือนเด็ก ๆ นั้น มันขัดกับสิทธิของมนุษย์"

"ฉันรู้เหมือนกันสิทธิดังคุณว่า" มัณฑลีเถียง "แต่การไปของลูกนั้น ไปเพื่อความวอดวาย คุณก็ย่อมรู้ดีเพราะฉันบ่นว่ากล่าวก็คิดจะไปให้พ้นจะได้ทำตามใจชอบถ้าปล่อยไปก็น่าจะเป็นข้าเขาแล้วป่านนี้ แม้จะอยู่ในปกครองของเราก็ยังเลี้ยงตัวไม่รอด การออกไปนั้น ฉันไม่รังเกียจ ถ้าไปดีมาดี แต่แม้ไปดีมาดี ก็ยังไม่ควรจะแยกออกไปไกล เพราะอยู่ไกลกันนั้นฉันยังมองไม่เห็นประโยชน์อะไรมากนัก"

"ก็การอยู่ร่วมกันนั้นได้ประโยชน์อะไร หวังเหนี่ยวไว้สับไว้โขกเล่นสนุก ๆ" บี่ยนันท์แย้ง

"ประโยชน์มากหลาย พรรณนาไม่ถ้วน" มัณฑลีสงบอารมณ์

ไม่พูด "คุณลองไตร่ตรองดู บ้านเรากว้างขวางพอจะอยู่ด้วยกันหลายคน เรารวมกันอยู่การใช้จ่ายก็น้อยเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่ต้องเสียค่ารถไปเยี่ยม ขาดเหลืออะไรก็อุปการะกันสะดวก เห็นอะไรบกพร่องก็มีโอกาสตักเตือนนี่เป็นความสำคัญเบื้องต้น"

"ถัดรองลงมาก็คือว่า การไปอยู่แตกหมู่คณะไปนั้นนับวันแต่จะขาดญาติ ขาดการสนิทสนม สันดานมนุษย์ก็เหมือนเถาวัลย์ ใกล้ที่ไหนก็พัวพันที่นั่น สนิทสนมที่นั่น พุทธภาษิตมีอยู่ว่า "ความคุ้นเคยเป็นญาติสนิท" คนที่เป็นญาติกัน ถ้าขาดความสนิทสนม ขาดความคุ้นเคยก็ย่อมห่างจากกันเหมือนกับคนที่ไม่เคยรู้จักคุ้นเคยกันนับวันแต่จะห่างไปกลายเป็นคนอื่นผู้ไม่ใช่ญาติ เพราะไม่มีความสัมพันธ์กัน ฉะนั้นการอยู่ร่วมกันจึงเป็นสวัสดิมงคลแก่ผู้นั้น ท่านจึงกล่าวเป็นภาษิตสอนไว้ว่า "การอยู่ร่วมกับคนดีเป็นสุข เหมือนสมาคมกับญาติ" นี้ท่านสอนไว้ว่าการอยู่ร่วมกับวงศ์ญาติเป็นสุขกายสบายจิตเหมือนอยู่ร่วมสมาคมบัณฑิตก็ปานกัน ฉันต้านทานการจากไปของลูกด้วยมองเห็นประโยชน์ดังนี้ คุณลองคิดและมองดูก็ได้ ลูกหลานของเราเล่นกันเกรียวกราว หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเข้าหากัน ส่วนญาติของเราที่ห่างไกลกันนั้นชั้นผู้ใหญ่ค่อยยังชั่ว เพราะเคยสนิทกันมาก่อนส่วนหลาน ๆ ดูกรีดกรายชอบกล แม้จะเรียกรับประทานก็ไม่ค่อยยอมเข้าหมู่ ลูกพี่ลูกน้องกันแท้ ๆ ยังเป็นได้ถึงเพียงนี้แหละ

แสดงผลแห่งการอยู่ใกล้อยู่ไกลอยู่ในตัว คุณก็ทราบความจริงอยู่แล้วจะเดือดร้อนไย"

บี่ยนันท์ "ขอบใจมัณฑลี ที่เธอได้ชี้แจงข้อเท็จจริงให้ฉันฟัง เธอดีต่อลูกมากมายนัก เธอทำกิจแก่ลูกอย่างที่ฉันคิดไม่ถึง จริงดังเธอว่า พี่น้องที่อยู่ไกล ๆ กันนั้นต้องสืบบี่จึงพบกันครั้งหนึ่ง ดูกรีดกรายชอบกล ฉันเห็นดีด้วยที่เธอได้เป็นผู้ที่เห็นกาลไกล ถ้าฉันไม่ฟังการห้ามปรามของเธอบ้านนี้ ลูกหลานเราคงต้องเป็นโรคโลหิตแห่งวงศ์-ญาติจางไปมากทีเดียว นับว่าเธอเป็นแม่ที่ดีของลูกอย่างยิ่งสกุลใดที่มีพ่อเรือนแม่เรือนเช่นนี้ ก็นับว่าสกุลนั้นมีโชคดีที่สุดในหมู่มนุษย์ผู้แสวงหาโชค"

"ท่านมุ่งผลอย่างนี้เอง บรรพบุรุษของเราจึงได้แนะนำตักเตือน พี่ร่วมท้อง น้องร่วมไส้ ให้มีการสังคมกัน การอยู่ร่วมกันในวงศ์ญาติ ให้ความสุข เหมือนอยู่ในหมู่บัณฑิต เพราะญาติพี่น้องที่มีความหวังดีต่อกัน ก็เป็นประหนึ่งสบู่ที่มีสำหรับฟอกของโสโครกให้หมดไปในน้ำ"

"อันผู้ใหญ่ในสกุล ก็เป็นผู้ขีดเส้นให้ลูกหลานเดิน กล่าวคือคอยแนะนำลูกหลานว่า จะควรทำอย่างไรในอนาคต เพื่อยังชีพโดยสะดวก ผู้ใหญ่ขีดเส้นไว้แล้ว ถ้าเราเดินตามก็ไม่ผิดหวัง อนึ่งคำแนะนำของผู้ใหญ่นั้นก็เป็นดุจสบู่ ที่ท่านให้ไว้เพื่อฟอกกายวาจาให้

สะอาดหมดจด ถ้าลูกหลานชอบใช้สบู่คือคำสอนของบิดามารดา ก็หวังว่า กาย วาจา ใจจะสะอาดได้ อนาคตย่อมมีชีวิตแจ่มใส มารดาบิดามีความประพฤติดี ความประพฤติของมารดาบิดา ก็เป็นเช่นพรหมลิขิตที่ท่านขีดไว้ให้ลูกหลานด้วยประการดังนี้"

มัณฑลี "ต่อไปคงเลิกค่อนขอดฉันแน่นะ"

ปิยนันท์ "ก็ไม่แน่ ถ้าเธอไม่ละการโหดร้ายแก่ลูก"

มัณฑลี "เคยโหดร้ายอย่างไรในเรื่องที่แล้วมา"

ปิยนันท์ "อดีตฉันไม่พูดถึง ฉันรับรองว่า เธอไม่เคยโหดร้ายต่อลูกหลาน แต่ฉันพูดถึงอนาคต ป้องกันไว้ก่อนดีกว่าแก้มิใช่หรือ?"

"คุณสมัครใจตามใจลูก" มัณฑลี "จงระวังเถอะ ต่อไปลูกจะขายเอา"

ปิยนันท์ฉุน "ลูกที่ไหนจะมาขายพ่อแม่ มีตัวอย่างที่ไหน เธอชอบลงโทษลูกเสมอ ๆ คนมีลักษณะอย่างนี้จะเป็นมารดาที่ดีของบุตรธิดาได้อย่างไร"

มัณฑลี "ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย พระพุทธศาสนาท่านสอนอย่างนั้น คุณยินดีจะฟังไหมเรื่องลูกขายพ่อ ถ้าฉันจะเล่าให้ฟัง"

"ยินดีมาก" ปิยนันท์พูด "จงเล่ามาว่า มีเนื้อความเป็นอย่างไร"

"ฉันเล่า เกรงว่าคุณจะไม่เชื่อ" มัณฑลี "ถ้าจะให้ดีไปถามพระธุดงค์ที่ท่านปักกลดอยู่กลางทุ่ง จะงามกว่า เพราะภิกษุเช่นนี้ท่านทรงคุณธรรมมากหลาย ท่านเสียสละความสุขเดินทางเพื่อสันติธรรม ท่านคงไม่เอาเรื่องเท็จมาเล่า บางทีท่านจะได้ช่วยแนะนำให้เรารู้ในเรื่องการประพฤติดีปฏิบัติชอบยิ่งขึ้นไป"

โอกาสต่อมา ครอบครัวของบียนันท์ได้เข้าหาพระธุดงค์ที่ท่านปักกลดสงบอารมณ์อยู่ชายทุ่ง ถวายเครื่องสักการะพอสมควร แล้วต่างกล่าวสัมโมทนียกถาต่อกัน ครั้นได้โอกาสอันสมควรบียนันท์ได้เริ่มปราศรัยว่า "พระคุณผู้เจริญ มัณฑลี ภริยาผมเขาได้พูดว่า ผมนี้ตามใจลูกมาก ต่อไปลูกจะขายเอา อันเรื่องลูกขายพ่อแม่นั้นย่อมจะมีได้เทียวหรือพระคุณผู้เจริญ"

ท่านวชิระ "มีแน่... อุบาสก อันลูกขายพ่อแม่นั้นมีอยู่เธอต้องการฟังเรื่องลูกขายพ่อ หรือเรื่องลูกขายแม่"

"ทั้งสองเรื่อง ถ้าพระคุณกรุณาแนะนำ ผมเต็มใจจะรับฟังไว้เป็นแนวทางปฏิบัติและระวังตัว"

"ดีแล้วอุบาสก อันบุคคลผู้หลีกทางประมาท ก็ชื่อว่าเดินเข้าสู่ทางเจริญ อันพ่อขายพ่อนั้น ครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าประทับสำราญพระอิริยาบถ ณ พระเชตวันกรุงสาวัตถี พราหมณ์มหาศาลคนหนึ่ง มีบุตร ๔ คน เมื่อภริยาตายแล้วลูกทั้ง ๔ ก็รับปฏิบัติบิดาด้วย

ดี ต่อมาบุตร ๔ คนเจริญวัยบิดาจึงจัดหาสตรีที่เสมอกันโดยชาติสกุล และโภคสมบัติให้เป็นคู่สมรส"

เมื่อจัดการสมรสบุตร ๔ คนเรียบร้อยแล้ว จึงแบ่งทรัพย์ของตนออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งให้แก่บุตร ๔ คน อีกส่วนหนึ่งเหลือไว้เพื่อใช้สอยเอง

กาลานุกาลผ่านไป บุตร ๔ คน ปรึกษากันว่าบิดาของเราเป็นผู้เฒ่า ถ้ามีภริยาใหม่ สกุลของเราจะย่อยยับอย่าดังนั้นเลย เราควรขอทรัพย์ที่มีอยู่ของบิดานั้นเสียก่อน เมื่อตกลงกันเข้าไปหาบิดา พูดจาเล้าโลมและรับรองนานาประการว่าจะไม่ทิ้งพ่อ บิดาหลงเชื่อจึงมอบทรัพย์ทั้งหมดของตนให้แก่บุตร ๔ คน

บุตร ๔ คนพร้อมด้วยลูกสะใภ้ ตั้งใจบำรุงบิดาของตนด้วยดีไม่กี่วัน ต่อมาพราหมณ์ทนฟังคำเสียดสีแดกดันไม่ไหวได้รับความน้อยใจและช้ำใจ เมื่อพราหมณ์ไม่เห็นที่พึ่งในบุตรชาย และ สะใภ้ของตนแล้ว ก็ต้องแปลงเพศเป็นตาปะขาวถือถ้วยแตกกะลาบิ่น ไปภิกขาจารเลี้ยงชีพ เป็นอันว่าลูกชายได้ขายพ่อของตนเองด้วยประการดังนี้แล อุบาสก"

"เรื่องลูกขายแม่เล่า พระคุณผู้เจริญ" บิยนันท์ "ถ้ามีโปรดกรุณา"

"ดูกรอุบาสก เราได้ยินมาอย่างนี้ มีข่าวลือทั่วไปว่า สตรีผู

มั่งคั่งคนหนึ่ง มีธิดาคนเดียว เมื่อธิดาเกิดไม่กี่วัน บิดาก็ถึงมรณะ มารดาได้เลี้ยงบุตรน้อยมาด้วยเลือดเนื้อของตน เพราะความมั่งคั่งของสตรีผู้นี้ จึงมีชายมาติดต่อเพื่อขอสมรสแต่เปล่า เขาคิดเห็นว่าถ้าจะสมรสอีก ความลำบากอาจเกิดแก่ลูกของตนได้ นางปลงใจว่า ลูกน้อยคนเดียวของตนนั้น เป็นที่ตั้งแห่งความสุขใจยิ่งกว่าสุขใด ๆ อันจะพึงเกิดเพราะการสมรส นางจึงปฏิเสธเสียหลายราย จนไม่มีชายใดกล้ามาติดต่อเพื่อขอสมรส"

"ลูกเติบโตเจริญวัย เพราะเมตตากรุณาของแม่ และได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี ต่อมาได้สมรสเป็นหลักฐาน เมื่อธิดาสวยของนางได้สมรสแล้ว ผู้เป็นมารดาได้มาตรองเห็นว่าสมบัติที่มีอยู่ควรให้ลูกปกครองรักษา เพราะแม่ตั้งใจไว้แล้วว่าจะมอบให้ลูก จะไม่แปรเป็นอย่างอื่น เชื่อใจว่าเมื่อลูกได้แล้ว ก็จะต้องเลี้ยงแม่ของตนเองคงไม่ทอดทิ้งได้ นางตกลงใจดังนั้น ก็มอบสมบัติทั้งหมดให้ธิดาของตน"

ครั้นแรกลูกก็เอาใจใส่ต่อมารดาของตนดี ต่อมาความไม่ราบรื่นก็เกิดขึ้นในครอบครัว แม่ของลูกก็ต้องออกจากบ้านของตนเอง โดยลูกเขยแนะนำยุยงให้ภริยาขับไล่แม่ออกจากบ้านแล้ว ลูกสาวก็ไม่เอาใจใส่ต่อมารดาของตน แม้จะขอเงินใช้สักเฟื้องสลึง ก็ต้องขอด้วยน้ำตา ลูกแท้ ๆ ยังทารุณต่อแม่ของตน ต่อมาแม่บังเกิดเกล้าก็ประสบกับความตาย เพราะการช้ำใจที่ลูกสาวทอดทิ้ง ตายอย่างชาวโลกพูดว่า "อกแตกตายกระนั้นเทียว"

ปี่ยนันท์ "เป็นความจริงหรือพระคุณผู้เจริญ ทำไมแม่เขาจึงไม่อบรมลูกให้เข้มแข็งนะพระคุณท่าน อ้ายลูกชนิดนี้มันมีได้หรือ"

"ย่อมมีได้ อุบาสก" ท่านวชิระ "บุตรในโลกท่านจัดไว้เป็น ๓ พวก คือ :-

๑. *อภิชาตบุตร* บุตรที่มีความดียิ่งกว่ามารดาบิดา

๒. *อนุชาตบุตร* บุตรที่มีความดีเสมอมารดาบิดา

๓. *อวชาตบุตร* บุตรที่เลวกว่ามารดาบิดา

บุตร ๓ จำพวกนี้ย่อมมีอยู่ในโลก ชายหญิงคนใดมีลูกชนิดที่ ๓ ก็เท่ากับตกนรกทั้งเป็น เพราะมีลูกเช่นนั้นก็มีเพื่อทุกข์ และเพื่อระกำใจ"

"อนึ่ง อุบาสก เธออย่าลืมคิดว่า อันต้นไม้แก่นนั้นแม้ว่ามีแก่นแข็งกร้าวถาวรเพียงไร โพรงก็ย่อมเกิดมีในไม้แก่นนั้นได้ ฉันใด พ่อแม่ของลูกทุกคนย่อมอบรมบุตรด้วยความรักและหวังดี แม้กระนี้ อวชาตบุตร ลูกที่เลวทรามก็มีประสมอยู่ได้เช่นเดียวกัน"

คู่ภริยาสามีได้กราบท่านวชิระ รับเอาโอวาทพร้อมด้วยความอิ่มใจในสาราณียกถา ได้เวลาอันสมควรก็ถวายนมัสการลาท่านวชิระกลับสู่สถานของตนด้วยประการดังนี้

ในกาลต่อมา ปี่ยนันท์กับมัณฑลี ก็ได้ให้โอวาทแนะนำบุตรธิดาของตน ให้อยู่ในแนวทางแห่งความเจริญ คู่ทุกข์คู่ยากทั้งสอง

คน ได้เคารพต่อโอวาทของมารดาบิดา และแนะนำบุตรธิดาในโอวาทของบุพพการีที่ว่า :–

"เกิดเป็นคน ความเพียรเป็นต้น อดทนหนาลูก"

ครอบครัวนี้เคารพในโอวาทนั้น ก็มีความเจริญ ต่อมาบุตรธิดาได้เจริญตามรอยนั้น ก็ประสบความเจริญเช่นเดียวกัน อันผู้เกิดมาเกียจคร้าน ไม่มีความบากบั่น ไม่พยายามสร้างตนเอง ต้องการเกียรติ แต่ไม่ทำความดี ต้องการความมั่งมี แต่ไม่อดทนทำงาน เขาพบแต่ความยากจนตลอดมา การเกิดเป็นมนุษย์ของแต่ละคนก็เสมือนเกิดมาเพื่อเป็นตัวอย่างแห่งการกระทำชั่วของแต่ละฝ่าย เป็นอันรับรองอุดมคติ "*ความจริงที่มองเห็น*" ด้วยประการดังนี้

ส่วนท่านวชิระ ผู้เคร่งครัดต่อธุดงควัตร ได้จาริกต่อไปในวิสัยของผู้แสวงหาสันติ จนกว่าจะพบที่วิเวกอันเหมาะสมแก่สมณวัตรของตนต่อไป.

บทที่ ๒

ในบริเวณพระพุทธเจดีย์

เทพเจ้าแห่งแสงสว่างได้ตระเวณโลกตามระเบียบของโคจรวิถี เป็นเวลาตะวันบ่ายมากแล้ว มากคล้ายกับเวลาที่จินตกวีได้พรรณนาไว้ว่า "รอน ๆ อ่อนอัสดง พระสุริยงเย็นยอแสง ช่วงดังน้ำครั่งแดง แฝงเมฆเขาเงาเมรุธร ลิงค่างครางโครกครอก ฝูงจิ้งจอกออกเห่าหอน ชะนีวิเวกว่อน นกหกร่อนนอนรังเรียง ลูกนกปกปีกป้อง อ้าปากร้องซ้องแซ่เสียง แม่นกปกปีกเคียง เลี้ยงลูกอ่อนป้อนอาหาร" ฉะนั้นเทียว

กาลเวลาดังกล่าวนี้ ท่านผู้มีอายุชื่อวชิระ ได้เดินผ่านทุ่งอันระอุด้วยความร้อน เพราะถูกแสงอาทิตย์แผดเผามากว่า ๑๐ ชั่วโมง มุ่งหน้าไปยังสันติสถาน อันเป็นป่าแห่งความวิเวก แต่เปล่าเลย ความร้อนแห่งดินฟ้าอากาศมิได้เป็นอุปสรรคแก่การเดินทางเพื่อเพียรภาวนา ท่านวชิระผู้มีอายุนั้น รู้สึกความร้อนกล้าของพื้นภูมิภาคเป็นเช่นความเย็นของดินฟ้าอากาศในฤดูหนาว ท่านก้าวไปด้วยมีสติสัมปชัญญะดวงใจมิได้ยึดความร้อนเป็นอารมณ์ แต่ตรึกถึงความสิ้นความ

เสื่อมของสังขาร อันเป็นองค์วิปัสสนาญาณของผู้มุ่งสันติธรรมตามหลักพุทธศาสนา

การเดินทาง ของท่าน วชิระ อันประกอบด้วย สมณ บริขาร ๘ ประการครบถ้วน คือสบงผ้านุ่ง ๑ จีวรผ้าห่ม ๑ สังฆาติผ้าซ้อนห่ม ๑ เข็ม ๑ มีดอรัญญวาสี ๑ ผ้ากรองน้ำ ๑ บาตร ๑ ผ้ารัดอก ๑ เป็นสมบัติที่ท่านรับมอบจากพระอุปัชฌายะเมื่อวันอุปสมบท และมีกลดเพื่ออาศัยร่มเงาเวลาพักอีกคัน ๑ เมื่อนั่งนอนอยู่ในกลด ท่านภูมิใจเหมือนนั่งนอนใต้ร่มเงา "ไม้โพธิบัลลังก์" อันเป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน หรือมิฉะนั้น ก็ประหนึ่งนั่งนอนอยู่ในปรางค์ปราสาทบนสวรรค์อันแออัดด้วยสุขารมณ์ ฉะนั้นเทียว

"สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งใดมีทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา" นี่เป็นอุดมคติที่ท่านวชิระได้ค้นพบในพระธรรมวินัยนี้เป็นสัจธรรมอันพระคุณเจ้ารูปนั้นเห็นแล้วด้วยวิปัสสนาญาณ ด้วยความรู้ความเห็นเช่นนั้น จึงทำให้พระคุณท่านไม่หวั่นต่อการเดินทางเพื่อศานติแก่ชาวโลก และการเดินทางเพื่อประกาศสันติธรรมนั้น แม้จะลำบากก็ยังเป็นสุขกว่าการเดินทางไปสู่สังสารวัฏ อันเต็มไปด้วยความสุขอันมากในอหังการ มมังการ ริษยา พยาบาท อาฆาต จองเวร

ร่างกายอันถูกแผดเผามาแทบตลอดวัน เดินโต้แดดและลมมาตลอดเวลาเพียงนั้น ผิวกายคล้ำเพราะลมและแดด เหงื่อชุ่มโชกแล้ว

แห้ง แห้งแล้วกลับโชกอีก แล้วแห้งไปหลายชั้นหลายหน เพราะโต้ลมโต้แดดตลอดมา

เวลาโพล้เพล้ดังกล่าวแล้ว ท่านวชิระผู้มีอายุได้ถึงสถานที่แห่งหนึ่งไกลชุมนุมชนไม่มากนัก รู้สึกว่าเป็นสถานที่อันสมควรแก่ผู้ต้องการวิเวก ไม่เป็นอันตรายแก่สมณธรรมเลือกสถานที่ได้เหมาะสมแก่ความต้องการ ของสมณะผู้เคร่งครัดต่อธุดงควัตร วางบริขารไว้ ณ ที่อันสมควร ปูผ้าสันถัตภายใต้ร่มกลด ดวงใจกำหนดพระกรรมฐาน ระงับความกระวนกระวายใจอันเกิดแต่เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ได้เวลาสมควรจึงสู่ท่าน้ำอันเย็นใส ชำระกายให้หมดเหงื่อไคลตามที่สังขารต้องการ สุริยเทพบุตรก็ลับเหลี่ยมเขาเมรุธร ทำให้โลกนี้หนาทึบไปด้วยความมืด

ลมโชยพลิ้วพอใบไม้ไหว เสียงไก่ตามหมู่บ้านขันเจื้อยแจ้วมาตามสายลม เพิ่มความวังเวงเข้าดวงใจ ตามสุมทุมพุ่มไม้พร่ำเพรียกไปด้วยสำเนียงเสียงสกุณชาติ ประหนึ่งจะแสดงความดีใจที่ได้กลับมาพบรังและญาติพี่น้องตลอดถึงลูกหลาน เสียงลูกโคร้องหาแม่ เสียงแม่โคร้องหาลูกลอยตามลมแว่วมา ที่พักของท่านก็เป็นป่าแห่งความวิเวกสมความมุ่งหมาย

ไม่ไกลบริเวณที่ท่านวชิระพักมากนัก มีศาลาที่พักคนเดินทางอยู่ในหมู่ไม้ เป็นสถานที่อันผู้มีจิตเป็นกุศลสร้างไว้มีไม้ดอกชูดอก

สะพรั่ง มีไม้ปู่เจ้าสูงเด่นเป็นสง่าอยู่ไม่ไกลศาลานัก ใกล้บริเวณศาลาสะอาดไม่มีปฏิกูล มีใบไม้แห้งร่วงหล่นบาง ๆ ตา เมื่อเวลาต้องลมก็กลิ้งไปตามกำลังลม

เมื่ออากาศปกคลุมด้วยความมืดจนมืดสนิท ดวงดาวส่องแสงเป็นจุด ๆ ตามแผ่นฟ้า อาศัยแสงดาว พื้นภูมิภาคพอเห็นได้ลาง ๆ หมู่เรไร นักครวญเพลง ประจำป่า ได้ครวญเพลงเบิกโรงเร่งดวงจันทร์ให้มาเยือนโลกเพื่อดับความร้อนระอุของอากาศ เสียงหริ่ง ๆ ก้องแนวไพร มองไปในหมู่บ้าน เห็นแสงไฟเป็นหย่อม ๆ ประหนึ่งดวงดาวผุดขึ้นในพื้นดิน

เวลา ๑๙.๐๐ น. เศษ แสงเงินยวงได้พวยพุ่งขึ้นด้านบูรพาทิศ ความมืดได้จางไป เพราะถูกแสงจันทร์ขับไล่อย่างมีระเบียบ เมื่อดวงจันทร์กระจ่างแจ้งเต็มดวงแล้ว พื้นภูมิภาคก็เป็นประหนึ่งชุบด้วยน้ำเงิน ลักษณะนี้ทำอารมณ์ของคนมีความทุกข์ให้คลายเศร้า คนชราก็ครวญถึงความตาล หนุ่มสาวก็ครวญถึงความรัก สมณะผู้แสวงอมตธรรมก็ครวญถึงความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เพื่อเข้าสู่วิถีทางวิเวก คยที่ถูกความจนครอบงำ ก็ครวญถึงวิบากกรรมของตนที่ต้องทนทุกข์อยู่ในหล่มแห่งความเข็ญใจ

ท่านวชิระผู้มีอายุ กระทำกิจของสมณะเรียบร้อยแล้ว จึงเดินจงกรมในท่ามกลางแสงจันทร์ มีอารมณ์แน่วในองค์ภาวนา บริกรรมเดินทางมาในท่ามกลางแสงนวลของดวงจันทร์ ถึงศาลาที่กล่าวแล้วนั้น

เพราะแสงจันทร์สาดแสงจ้าจึงพอเห็นได้ภายในศาลา พระวชิระเก็บวัตรตามระเบียบของพระภิกษุผู้เคารพธุดงควัตรเดินเข้าสู่ศาลา เห็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ภายในศาลาดูงามสง่าน่าเคารพถูกแสงจันทร์สอดส่องตามช่องกระจกต้ององค์พระพุทธรูปนั้น รู้สึกว่าเป็นประภามณฑล แผ่ซ่านออกจากองค์พระพุทธรูปท่านวชิระไม่สามารถจะทรงตัวอยู่ได้ น้อมกายลงถวายความเคารพด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ดวงจิตเต็มตื้นด้วยโสมนัสผรุณาปีติ อันเกิดแต่องค์ภาวนาได้เกิดปรากฏแก่พระวชิระกระจ่างแจ้ง ได้เห็นคุณพระรัตนตรัยด้วยดวงใจอันขาวสะอาดจึงน้อมเศียรลงกราบแล้วกราบเล่า ด้วยดวงใจเต็มตื้นในพระพุทธาทิคุณ และได้พิจารณาพุทธลักษณะที่ปรากฏในพระพุทธองค์นั้น ก็ทราบว่าเป็นพระพุทธรูป สร้างด้วยศิลาเป็นแท่งทึบสีขาว นายช่างผู้ฉลาดได้แกะสลักอย่างประณีตวิจิตรบรรจง ทรวดทรงเหมาะสมส่วน ควรแก่สักการะเคารพของเทพยดามนุษย์ มองดูไม่เบื่อ ท่านวชิระรำพึงในใจว่า "ผู้มีบุญคนใดหนอ มาสร้างทางสวรรค์เพื่อคนมีจักษุไม่พิการไว้ในสาธารณสถานนี้"

โดยรัตติกาลอันสดชื่นด้วยแสงจันทร์นั้น ภายใต้ฟ้าครอบก็ชุ่มชื่นด้วยน้ำฟ้า ท่านวชิระได้เสวยวิเวกตามแผนการของผู้เคารพวิปัสสนาธุระเฉพาะพระพักตร์ ของพระพุทธรูปศิลานั้น อารมณ์ของผู้เสวยปีติสุข ณ บริเวณพุทธเจดีย์ คือพระพุทธรูปศิลาขาวซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ แท่นกลางศาลาในป่าแห่งวิเวก ด้วยประการดังนี้"

บทที่ ๓

คนเข็ญใจ

ท่านวชิระ ผู้กำลังทำอารมณ์ ให้สงบตามวิถีธรรม เฉพาะพระพักตร์พระพุทธรูปศิลา จินตนาการว่า อันศาลาที่ผู้สร้างพร้อมด้วยพระพุทธรูปงามตระการตา ย่อมเป็นศาลาพักร้อนหย่อนอารมณ์ของคนที่ผ่านไปมา เป็นสาธารณกุศลที่น้อยคนจะทำได้ นับว่าผู้สร้างนั้นเกิดมาเพื่อประโยชน์แก่ตนและคนอื่น ถ้าในโลกมีคนเช่นนี้อยู่สัก ๑ ใน ๓ ของพลโลกแล้ว โลกอันเป็นที่อยู่ของมนุษย์นี้ ย่อมเจริญก้าวหน้าไปอีกไกล การเบียดเบียนเพื่อชิงความสุขกันย่อมจะเกิดได้โดยยาก เพราะคนมั่งมีย่อมบริจาคความสุขเพื่อปลดทุกข์แก่เพื่อนร่วมโลกแล้ว การเบียดเบียนกันจะมีมาแต่ไหน ท่านวชิระรำพึงดังนั้นแล้ว ก็สำรวมใจอธิษฐานจิตอุทิศความดีที่ตนได้บำเพ็ญแล้วในสมณวิสัย ให้แก่ผู้สร้างศาลาและผู้พระพุทธรูปนั้น เพื่อความสุขแก่เขาผู้ศรัทธานั้น

ท่านวชิระได้ประสบความสะดวกกายในร่มเงาของศาลา จึงตรึกถึงอัธยาศัยของผู้สร้าง คิดเห็นว่า ผู้สร้างศาลาให้เป็นสาธารณสถานนี้ เพราะมีสมบัติพอจะสร้างได้ การมีสมบัติของผู้สร้างในโลกนี้

ก็อาศัยความดีซึ่งเรียกว่าบารมีแต่ชาติก่อน จึงมีความสุขใจสร้างศาลาไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการอาศัย ผู้กระทำความดีนี้ย่อมมีความสุขแม้ในโลกนี้จะไม่น่าอนุโมทนาความดีได้อย่างไร ในเมื่ออ่านพระพุทธภาษิตว่า:—

ปุพฺเพ ทานาทิกํ กตฺวา อิทานิ ลภติ สุขํ
มูเลว สิญฺจิตํ โหติ อคฺเค จ ผลทายกํ.
บุคคลให้ทานเป็นต้นในปางก่อน ย่อมได้สุขในบัดนี้
เหมือนต้นไม้ถูกรดน้ำที่โคน แต่ให้ผลที่ยอดฉะนั้น
โส จ สพฺพทโท โหติ โย ททาติ อุปสฺสยํ.
ผู้ใดให้ที่พักอาศัย ผู้นั้นได้ชื่อว่าให้ทุกอย่าง

พระพุทธโอวาทนี้ ไพเราะจับใจนักหนา ศรัทธาของคนที่ให้ที่พักอาศัยเป็นสาธารณสถานเช่นนี้ มีคุณภาพเหมือนผู้ศรัทธานั้นบริจาคสิ่งทั้งปวงไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการฉะนั้นเทียว

กำลังรำพึงถึงความดีของคนดีอยู่อย่างนี้ ดวงใจกำลังตรึงตราอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ จึงไม่ทันสังเกตว่า มีอะไรเกิดขึ้น ต่อได้ยินเสียงกระแอมไอไม่ไกลศาลา จึงรู้สึกตัวและเหลียวไปทางเสียงนั้น โดยอาศัยแสงจันทร์จึงเห็นร่างของคน ๆ หนึ่งได้อย่างชัดเจน

อันความจริงชายเข็ญใจนั้น มาสู่ที่ใกล้ศาลาพร้อมกับท่านวชิระ แต่เพราะความเกรงใจจึงให้โอกาสแก่ท่านวชิระกระทำคารวะ

กิจต่อพระพุทธรูปก่อน ด้วยคิดเห็นว่าเมื่อเสร็จแล้วท่านจะด่วนไป ตนเองจะได้เข้าพักอาศัยดังที่เคยปฏิบัติมาแล้ว ครั้นเห็นท่านวชิระยังสงบนิ่งอยู่ แสดงว่ากว่าจะจากสถานที่นั้นก็อีกนาน ตนจึงให้สัทท-สัญญาแสดงให้รู้ว่า มีมนุษย์อย่างน้อยคนหนึ่งมาสู่ศาลานั้น

ท่านวชิระให้เสียงตอบแสดงว่า มีคนอยู่ในศาลานั้นเหมือนกัน ชายเข็ญใจนั้นจึงเข้าสู่ศาลาวางสัมภาระของตนไว้ ณ ที่อันสมควรส่วนหนึ่งแล้ว เอาดอกไม้ที่ตนเก็บมาข้าง ๆ ทางเดินวางไว้ที่ใกล้ฐานพระพุทธรูป คุกเข่าถวายนมัสการด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ หน แล้วหันมานมัสการท่านวชิระด้วยความเคารพเช่นกัน พลางประนม-มือถามว่า "กระผมขอโอกาสขอทราบว่า พระคุณท่านมาจากสำนักไหน ?"

ท่านวชิระ "ดูกรอุบาสก สันติวิหารอันเป็นสำนักของนักบวชโคดมวงศ์ตั้งอยู่ ณ ทิศใด เรามาจากทิศนั้นและสำนักนั้น"

ชายเข็ญใจ "ข้าแต่พระคุณผู้เจริญ สาธุ ดีแล้วพระคุณเจ้าได้กรุณาแจ้งให้กระผมหายแคลงใจ เพราะที่อาศัยไกลจากหมู่บ้าน ทั้งศาลาก็เป็นที่อาศัยของคนเดินทางผู้ต้องการความสงบ เมื่อพระคุณท่านมาสู่ศาลาอันเป็นสถานที่สงบและมาพบกระผมผู้เข็ญใจ เข้าใจว่ามีความต้องการตรงกัน"

ท่านวชิระ "จะตรงกันได้อย่างไร เราอยู่ในอนาคาริกวิสัย

มีปฏิปทาห่างไกลจากท่านผู้เจนจัดในการครองเรือน"

ชายเข็ญใจ "ครองเรือนหรือครองวัด ถ้ามีข้อปฏิบัติคล้ายคลึงกัน พระคุณท่านปลีกชีวิตออกจากหมู่เพื่อต่อสู้กับอารมณ์ของโลกเพื่อกำจัดทุกข์โศกอันเกิดมีแก่โลกียชนจึงเห็นป่าและรุกขมูลเป็นประหนึ่งปราสาท อันเนืองนองด้วยอมตสุข"

"กระผมเป็นคนถึงแล้วซึ่งทุกข์ เห็นทุกข์ที่ตนเสวยด้วยความรู้สึกของตน กระผมหันหน้ามองไปทั่วทิศแล้วไม่เห็นแววแห่งความสุข เพราะความข้องอยู่ในโลกคืออารมณ์จะหาอะไรแน่นอนสักอย่างเดียวก็ทั้งยาก กระผมก็คิดว่ากระผมมาสู่ศาลานี้ ก็ต้องการความสงบสงัดเช่นเดียวกับพระคุณท่าน กระนั้นมิใช่หรือ"

ท่านวชิระ "ดูกรอุบาสก ชะรอยว่าท่านได้มาสู่บุญสถานนี้เสมอมิใช่หรือ ?"

"เวลาเช่นนี้ ๆ บางวันก็เกินกว่านี้ กระผมได้ปลีกตัวมาหาความสงบในสถานที่อันควรสงบ"

"ดูกรอุบาสก ท่านคงจะทราบดีว่า พระพุทธรูปศิลานี้ใครเป็นผู้สร้าง"

"ถ้ามีคนรู้กระผมก็รู้ ถ้ามีคนเห็นกระผมก็เห็น"

"หมายความว่าอย่างไร ในวาทะอันหลักแหลมของท่าน"

"หมายความว่า กระผม ทราบประวัติ ของพระพุทธรูปและ

ศาลานี้ จากคำบอกเล่าและได้เห็นสายโลหิตของท่านผู้ใจบุญนั้นด้วย"

"ถ้าไม่เป็นความลำบากหรือรบกวนเกินไป ขอได้เล่าประวัติสู่กันฟังจะดี ในเวลาที่พระจันทร์กำลังเปล่งรัศมีจ้าสัตว์ป่ากำลังร้องรำทำเพลง อากาศกำลังชุ่มด้วยน้ำ ฟ้าบริเวณศาลากำลังสงบ พระ-พายโชยฉิวพอเย็นกาย ถ้าเรามีสัมโมทนียกถา ก็จะเพิ่มความสุขใจแก่เราทั้ง ๒ มิใช่หรือ ?"

"เป็นดังนั้นพระคุณผู้เจริญ" ชายเข็ญใจ "ผมได้สดับว่ามีสตรีผู้มีอันจะกินคนหนึ่ง เป็นหญิงมีศรัทธากล้าในพระพุทธศาสนาตามปรกตินางก็เข้าวัดเข้าวาเพื่อหากุศลตามที่ตนเข้าใจ วันหนึ่งได้เห็นพระพุทธรูปองค์นี้ เกิดศรัทธาเพิ่มขึ้น จึงสละทรัพย์สร้างไว้ ให้เป็นที่ไหว้ที่สักการบูชาของผู้ปรารถนาบุญ"

"และเป็นจริงดังความปรารถนาของผู้สร้าง คนที่ผ่านไปมาเห็นพระพุทธรูปนี้แล้ว แทบทุกคนที่ต้องยกมือถวายนมัสการ ที่เลื่อมใสกล้าถึงกับนั่งลงกราบกับแผ่นดินก็มี พระพุทธรูปนี้เป็นที่เจริญตาเจริญใจของคนที่ผ่านไปมายิ่งนัก"

"ศาลานี้กระผมได้ทราบว่า ลูกกตัญญูของผู้สร้างพระพุทธ-รูป ได้สร้างไว้ร่วมกุศลกับบุพพาการินี เพิ่มสาธารณสุขแก่ผู้ผ่านไปมา นับว่าเป็นวาสนาของผู้สร้างทั้ง ๒ ฝ่ายคือฝ่ายมารดาก็มีวาสนาที่ได้ลูกกตัญญู ฝ่ายลูกก็มีวาสนาที่มีอัธยาศัยรักมารดาและร่วมการกุศล

แม้มารดาล่วงลับไปแล้วก็ไม่ลืมคุณ เพราะรักมารดา เพราะรู้สึกคุณมารดาจึงสร้างศาลาให้แก่บุพพการินี"

"ดูกรอุบาสก เธอเห็นดีด้วยหรือในการสร้างเช่นนี้"

"อันความจริงแล้ว เมื่อก่อนนี้ผมไม่เคยเห็นดีด้วยเลยแต่บัดนี้ผมก็เห็นดีด้วย และเห็นดีด้วยความจริงใจ"

"เพราะเหตุไร อุบาสกจึงเป็นเช่นนั้น"

ชายเข็ญใจน้ำตาคลอเบ้าตา เมื่อหวลระลึกถึงความหลังของตน แล้วถอนใจยาวพูดว่า "ท่านผู้เจริญ เมื่อก่อนนั้นผมเหมือนคนตาบอด ไม่เคยเห็นประโยชน์ในการทำดังนี้ เที่ยวหาความสนุกไปวันหนึ่ง ๆ จนสิ้นเนื้อประดาตัวเมื่อสิ้นทรัพย์ที่มารดาบิดาหาไว้ให้แล้ว ก็กลายเป็นคนอนาถา"

"วันหนึ่งเดินเร่ร่อนไปตามยถากรรม ยามตกต่ำหาใครเป็นที่พึ่งมิได้ ญาติมิตรเบือนหน้าหนีหมด จึงพเนจรมาถึงศาลานี้ ได้พักอาศัยนอนเป็นสุข คือเป็นสุขอย่างคนสิ้นคิดและคิดเห็นว่า การที่ได้ความสุขที่ศาลานี้ก็เพราะมีคนใจบุญเกิดขึ้นในโลก มองเห็นประโยชน์ในการทำสาธารณกุศลถ้าในโลกไม่มีคนเช่นนี้ ผมก็ไม่ทราบว่าจะเอาศีรษะไปซุกไว้ ณ ที่ใด คงหมดที่พึ่งที่อาศัยเป็นคนยากไร้อนาถา ก็จะหาความสุขในการพักอาศัยไม่ได้ โลกนี้ก็จะกลายเป็นโลกทารุณไป"

"ทุกวันนี้ กระผมก็เป็นประหนึ่งได้พึ่งบุญผู้สร้างพระพุทธรูปนี้ แม้ท่านจะล่วงลับไปแล้ว แต่ว่าการกระทำของท่านนั้น ยังไม่ตายตามสังขารร่างกาย" เมื่อพูดดังนี้แล้วชายนั้นตื้นตันใจก้มกราบลงที่หน้าพระพุทธรูปศิลา ด้วยอาการที่ขอบคุณท่านผู้สร้างอย่างลึกซึ้ง

พระจันทร์กำลังขับเทวรถข้ามฟากฟ้าไปสู่ด้าน ตะวันตกยิ่งดึกลมยิ่งสงัด ศาลาเงียบ ป่าสงบ บางคราวได้ยินนกกระพือปีก เสียงเรไรครวญเพลงเป็นระยะ ๆ เสียงไก่บ้านขานยามแว่ว ๆ มาแต่ไกล ท่านวชิระกับชายเข็ญใจนั้นอยู่ในอารมณ์สงบ สมณะนั้นตรึกถึงชีวิตอันลำเค็ญในโลกคฤหัสถ์กำลังตรึกถึงธรรมอันเป็นที่พึ่งของตน เวลานี้ลมสงบป่าสงัด ศาลาเงียบ

อาศัยแสงจันทร์ที่กำลังเปล่งเต็มอากาศ แสงสว่างผ่านความมืดเข้าสู่ศาลา คฤหัสถ์กับบรรพชิตพอมองเห็นหน้ากันต่างเอาหลังพิงเสาศาลาเพื่อหาความสงบ ท่านวชิระสงสัยในบุรุษเพศนั้น คนที่มีอายุยังไม่เข้าสู่วัยชรา ไฉนจะหลบหน้าจากความเริงรมย์ของโลกมาสู่ความสงบ อันขึ้นชื่อว่าความสงบแล้ว ไม่เป็นที่ปรารถนาของชาวโลกตั้งแต่โลกเป็นโลกมาแล้ว แต่ชายคนนี้วิ่งเข้าหาความสงบอันเป็นปฏิปักษ์แก่โลก เป็นการหลบมุมเข้ามาด้วยความบริสุทธิ์ใจ หรือเป็นมุมเท็จ เพื่อแจ้งความจริง ท่านวชิระจึงเริ่มปราศรัยทำลายความเงียบว่า "ดูกรอุบาสก เธอจะอาศัยศาลานี้เป็นที่ระงับสังขาร หรือเพียง

มานมัสการพระพุทธรูปแล้วจะกลับไปสู่เคหสถานของเธอ ?”

ชายเข็ญใจ “พระคุณผู้เจริญ พระคุณเห็นอะไรในตัวผมอันเตือนใจให้คิดว่า ผมจะกลับไปหลับนอนที่อื่นใดผมมีสมบัติอยู่เท่าที่พระคุณท่านเห็นนั่นแหละ”

“กระนั้นหรืออุบาสก” ท่านวชิระถามด้วยความสังเวชในใจ “ฉันได้พิจารณาตัวเธอเห็นว่า ยังมีร่างกายไม่ถึงกับเรียกว่าคนชรา เพราะร่างกายยังเข็งแรงมีผมดำสนิทไม่มีโรคภัยเบียดเบียน คนในวัยนี้ควรมีอาชีพเป็นหลักฐานเพราะเหตุไรเล่า เธอจึงมีอาการเป็นดังนี้”

“ขอรับพระคุณผู้เจริญ” ชายเข็ญใจ “อันความจริงก็ควรเป็นเช่นพระคุณกล่าว แต่ผมก็ไม่เป็นไปดังที่พระคุณท่านเข้าใจ ถ้าพระคุณท่านจะถามผมว่า เพราะเหตุไร ผมก็ขอเรียนว่าเป็นความมืดที่ผมรู้ไม่ถึง และไม่ทราบจริง ๆ”

“ผมเคยได้ยินผู้ใหญ่พูดไว้ว่า บรรพชิตผู้แสวงหาความสงบเช่นพระคุณท่าน ย่อมเห็นสิ่งที่เห็นด้วยปัญญาจักษุวันนี้ผมปลื้มใจว่าเป็นโชคดีอย่างสูงที่มีโอกาสเข้าใกล้พระคุณท่าน ผมขอโอกาส ถ้าพระคุณท่านมีญาณทัสสนะอันควรจะโปรดผมได้ ขอได้เมตตาอนุเคราะห์แนะนำทางสวัสดีแก่ผมด้วย จะเป็นพระคุณหาน้อยไม่”

ท่านวชิระ “ดูกรอุบาสก เวลาล่วงไปมากแล้วที่เราสนทนา

ปราศรัยกันแม้กระนั้นเราทั้ง ๒ ก็ยังไม่ทราบความเป็นมาของกันและกัน ถ้าไม่เป็นการเกินสมควร สมณะขอทราบว่า ท่านชื่อเรียงเสียงไร และเป็นชาวเมืองไหน ?"

ชายเข็ญใจ "ชินชัย เป็นชื่อของผม มารดาบิดาของผมเป็นชาวต่างจังหวัด ได้ย้ายภูมิลำเนามาตั้งหลักฐานอยู่ในพระนครหลวง ประกอบอาชีพจนมีความเจริญ เมื่อมารดาบิดาของผมยังมีชีวิตอยู่ สกุลของผมเรืองเกียรติมากเมื่อท่านหาบุญไม่แล้ว พวกพี่น้องของผมเกิดหมางใจกันเพราะสมบัติ"

ท่านวชิระ "เพราะเหตุไรอุบาสก เธอควรร่วมสามัคคีกันเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง"

ชินชัย "ก็ควรเป็นดังพระคุณกล่าว แต่เรื่องได้ล่วงเลยมาแล้วไม่มีใครปรับความเข้าใจกันได้ การแก่งแย่งกันทวีขึ้นโดยลำดับเพราะไม่มีคนชี้ขาดว่าอะไรควร"

ท่านวชิระ "เมื่อมารดาของเธอยังมีชีวิตอยู่ เพราะเหตุไรจึงไม่จัดการให้เรียบร้อย"

ชินชัย "เรื่องจัดสรรปันส่วนนั้น ท่านทั้ง ๒ ก็ดำริอยู่เหมือนกัน ทางหนึ่งท่านลงมติว่าให้พี่น้องปรองดองกันเอง โดยท่านมั่นใจในเกียรติแห่งลูกของท่านเองว่าจะเคารพความต้องการของท่าน แต่ครั้นสิ้นบุญท่านแล้ว บ้างก็ลืมคำสั่งของท่านหมด ต่างจะเอาประโยชน์

ให้มาก ความยุ่งยากก็เกิดขึ้น ต้องพึ่งอำนาจศาลเป็นผู้ชี้ขาด เมื่อร่วมผลแพ้ชนะแล้วสมบัติก็ตกเป็นของทนายเสีย ๑ ส่วน อีกส่วนหนึ่งเป็นของเจ้าหนี้ที่หยิบยืมมาดำเนินคดี ความย่อยยับก็เกิดแก่ผมด้วยประการดังนี้"

ท่านวชิระมุ่งสายตาออกไปนอกศาลา แสงจันทร์สว่างจ้าเต็มพื้นภูมิภาค โคจรไปตามจักราศีเกือบกึ่งฟ้าแล้ว ความสงบสงัด ในราตรีกาลก่อให้เกิดความวังเวงใจแก่ผู้ที่อยู่ในสถานที่เช่นนั้น ชินชัยก็อยู่ในอารมณ์สงบและสะท้อนใจ ด้วยหวนคิดถึงสิ่งที่พลัดพรากจากไป

"เป็นผลของผู้ประมาท" ท่านวชิระพูดในท่ามกลางแห่งความเงียบ "พระบรมครูของเรามีพระดำรัสไว้ว่า ความโลภเป็นอันตรายของธรรมทั้งหลาย ในกรณีของเธอก็หมายความว่า เพราะความโลภแต่ละฝ่ายได้ประหัตประหารความรักของพี่ร่วมท้องน้องร่วมไส้ ทำลายโอวาทของมารดาบิดาย่ำยีความปรารถนาของพ่อแม่ผู้หวังดีต่อลูกโดยมุ่งประโยชน์เฉพาะของตน การทำดังนั้นโบราณสอนเราไว้ว่า "ตีงูให้กากิน หรือ เนื้อไม่ได้กินหนังไม่ได้รองนั่งแต่เอากระดูกแขวนคอ" แทบทุกรายที่ต้องประสบหายนะเพราะวิวาทแก่งแย่งกัน ความปรารถนาอันไม่มีขอบเขตเกิดแก่ผู้ใดผู้นั้นเท่ากับฆ่าตัวเอง พระโคดมบรมครูของเราทรงทราบความนี้ได้ดี จึงประทานโอวาทด้วยพระมหา

กรุณาต่อสรรพสัตว์ว่า

โภคตณฺหาย ทุมฺเมโธ หนฺติ อญฺเญว อตฺตนํ.

"คนโง่ย่อมฆ่าตนเอง เหมือนฆ่าผู้อื่น

เพราะปรารถนาโภคทรัพย์"

พระพุทธโอวาทนี้ มีความจริงเพียงไร เธอนั้นแลได้พิสูจน์ความจริงมาด้วยตนเอง ทรัพย์สมบัติที่มารดาบิดามอบให้ ต้องตกไปอยู่ในปกครองของคนอื่น ก็เพราะแรงแห่งโลภของแต่ละฝ่ายมาพบกันเข้า เมื่อเป็นดังนี้เธอก็ได้แต่ความวอดวายเป็นมรดก"

"แต่ทั้งนั้นทั้งนี้ ก็เนื่องมาแต่ความประมาทแห่งบรรพบุรุษของเธอด้วยที่ช่วยส่งเสริม เพราะความย่อยยับที่เธอประสบนี้มีมูลมาแต่บรรพบุรุษของเธอด้วย"

ชินชัย "เพราะเหตุไร พระคุณเจ้า"

"เพราะบรรพบุรุษของเธอ มอบความไว้วางใจในบุตรมากเกินไป เชื่อใจว่าจะตกลงกันได้โดยธรรม คือสามัคคี อันใจของคนใครจะหยั่งถึง มหาสมุทรลึกเท่าลึกมีบุคคลหยั่งรู้ได้ว่าเท่านั้นเท่านี้ จิตของมนุษย์นั้นไม่มีใครหยั่งรู้ได้ว่าเท่านั้นเท่านี้ จิตของมนุษย์นั้นไม่มีใครหยั่งรู้ได้เลยเว้นไว้แต่พระอริยบุคคล"

"การปล่อยปละละเลย เช่นมารดาบิดาของเธอนั้น ย่อมเป็นประหนึ่งว่า ปั้นตุ๊กตาด้วยทรายประสมน้ำ คือว่าบุคคลเอาน้ำมาเคล้า

กับเมล็ดทรายแล้วปั้นตุ๊กตาให้มีรูปต่าง ๆ รูปนั้นยังคุมกันอยู่ได้เพราะความชุ่มของน้ำ เมื่อน้ำแห้งรูปนั้นก็ละลายตัวยุบเป็นกองทรายตามเดิมฉันใด บุตรธิดาเมื่อสิ้นบุญมารดาบิดาแล้ว น้ำ คือความรักความสามัคคีแปรรูปไปก็ลืมความเป็นพี่น้องกันเสีย กลายเป็นคนอื่นได้ง่ายเพราะโลภทรัพย์"

"เจดีย์ทรายดังกล่าวแล้ว แม่น้ำที่ประสมคุมกันเป็นรูปยังไม่เหือดแห้งไป ถ้าถูกฝนตกทับก็ย่อมละลายตัวได้คล้ายกับคนหูเบา เชื่อคนนั้นยุคนนี้แหย่ ความปรารถนาในโภคสมบัติกำเริบขึ้น ก็ทำลายความเป็นญาติพี่น้องได้เหมือนกัน"

พระพุทธเจ้าทรงเห็นเหตุเช่นนี้ จึงมีพุทธานุสาสนีเตือนใจไว้ว่าอย่าประมาท คนไม่ประมาทนั้น ย่อมทำสมบัติที่ยังไม่มีให้มีขึ้นรักษาสมบัติที่มีอยู่แล้วให้เจริญต่อไป สมดังในพระพุทธภาษิตว่า: –

อปฺปมาเทน มฆว เทวานํ เสฏฺฐํ คโต
อปฺปมาทํ ปสํสนฺติ ปมาโท ครหิโต สทา.

ท้าวมัฆวาน ถึงซึ่งความเป็นผู้ประเสริฐกว่าเทพดาทั้งหลายเพราะความไม่ประมาท บัณฑิตจึงยกย่องความไม่ประมาท ติเตียนความประมาทเสมอมา

"เพราะความบกพร่องของบรรพบุรุษ และความโลภของเธอประกอบกัน เธอจึงประสบความหายนะดังนี้ เธอจงสำเหนียกไว้ อัน

ความโลภเมื่อเกิดแล้ว ไม่เป็นสวัสดิมงคลแก่บุคคลเลย ความโลภนี้เป็นศัตรูของสังคม ยุให้รำตำให้รั่ว ยุให้โกรธพี่โกรธน้อง ยุให้แย่งชิงแหย่ให้ปองร้าย คนโลภไม่มีความหวังดีต่อใครเลยแม้แก่ตัวเอง เรื่องของเธอที่เป็นมาแล้ว เพราะต่างคนต่างโลภเข้าหากันมิใช่หรือ?"

ชินชัย "เป็นความจริงพระคุณผู้เจริญ ถ้าพี่น้องผมลดหย่อนผ่อนให้กันได้ดังพระคุณว่า ผมก็คงไม่ต้องมาเสวยวิบากแห่งความโลภเช่นนี้" เมื่อพูดดังนั้นชินชัยขบฟันแน่น เขาหวนระลึกถึงความสุขในอดีตแล้วพูดว่า "เมื่อชะตากรรมของผมเป็นเช่นนี้ ต่อไปผมจะควรปฏิบัติอย่างไร ขอพระคุณได้กรุณาแนะนำ ทำไฉนสมบัติที่สูญไปแล้วจะกลับมาสู่เงื้อมมือผมได้อีก"

ท่านวชิระ "สิริ โภคานมาสโย ศรีคือมิ่งขวัญอันได้แก่บุญกุศล เป็นที่ไหลมาแห่งโภคสมบัติทั้งหลาย อันนี้เป็นพรหมลิขิตแต่ละคน เมื่อเคยสร้างเหตุดีมาแล้วผลดีก็ตามสนอง อันธรรมดาเงาที่ติดตามตัวไป ถ้าเงานั้นมาจากรูปคน เงาก็ต้องมีลักษณะเป็นคน เงาจากรูปคนจะกลายเป็นรูปช้าง ม้า วัว ควาย หาได้ไม่ ฉันใด เหตุที่บุคคลทำไว้ดีก็ให้ผลดี เหตุที่บุคคลทำไว้ชั่ว ก็ย่อมให้ผลชั่ว

เมื่อเป็นดังนี้ จะไม่ให้เกิดความเลื่อมใสอย่างไรได้ ในเมื่อเราอ่านพระพุทธภาษิตว่า :–

ยาทิสํ วปเต พีชํ ตาทิสํ ลภเต ผลํ.

หว่านพืชอย่างไร ได้ผลอย่างนั้น

กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ.

ทำดีได้ผลดี ทำชั่วได้ผลชั่ว

เธอใคร่ครวญเนื้อความของพระพุทธภาษิต ก็จะทราบซึ้งถึงชีวประวัติอันลี้ลับของตนเอง ไม่ต้องเชื่อความเห็นของผู้ใดอีกต่อไป

"ต่อไปนั้น เธอก็ควรทำตัวให้เป็นคนขยันต่อการงาน ได้ทรัพย์แล้วจงรักษาไว้ให้ปลอดภัย งดการคบเพื่อนที่เสเพลเสีย คบแต่มิตรที่มีอุปการะ อย่าเป็นคนสุรุ่ยสุร่ายในการใช้จ่ายทรัพย์ โบราณท่านสอนไว้ว่า มีสลึงพึงบรรจบให้ครบบาท เมื่อเธอดำรงอยู่ในคุณธรรมเหล่านี้ ความหวังของเธอก็ถึงจุดหมาย เว้นไว้แต่..."

ชินชัย "แต่...อะไร พระคุณท่าน ขอได้โปรด"

ท่านวชิระ "แต่กรรมอันเป็นเบื้องหลังของชีวิต ถ้าอุปถัมภกกรรมของเธอสุกใส เธอก็จะก้าวไปสู่ความรุ่งเรืองถ้ามัวหมองก็ยากที่จะพบแสงสว่าง แม้กระนั้นความดีคนดีก็ต้องพยายามกระทำ"

"เพื่อสนับสนุนเนื้อความนี้ ฉันจะนำเรื่องมาแสดงสักเรื่องหนึ่ง ขอเธอจงตั้งใจฟังเพื่อพิจารณาหาความจริงต่อไปมีเรื่องท่านพรรณนาไว้ในมงคลสูตร ตอนปุพเพกตปุญญตากถา ว่า

ในอดีตสมัย ชายตัดฟืนคนหนึ่งในพระนครพาราณสีเที่ยวไปตัดฟืนในป่า วันหนึ่งกลับมาไม่ทัน ต้องนอนค้างอยู่นอกกำแพง เพราะเขาปิดประตูเมืองเสียก่อนที่ชายตัดฟืนนั้นเดินทางมาถึง เขาจึงเข้าอาศัยพักนอนที่ศาลจ้าวแห่งหนึ่ง”

ที่เทวสถานนั้น ชาวบ้านเอาไก่มาปล่อยแก้สินบนไว้มาก ฝูงไก่ได้ขึ้นนอนบนต้นไม้ใกล้ ๆ ศาลจ้าวนั้น เวลาใกล้รุ่งไก่ตัวที่นอนสูงได้ถ่ายอุจจาระลงมา บังเอิญถูกศีรษะไก่ตัวนอนอยู่ข้างล่างมันจึงตวาดเอาว่า “ใครขี้รดหัวกู ๆ ๆ” ไก่ตัวที่นอนสูงก็พูดว่า “ขอโทษไม่ทันดู” พูดแล้วก็ถ่ายอุจจาระลงมาอีก

“ไก่ตัวนอนข้างล่างเดือดดาลมาก จึงเกิดวิวาทกัน ต่างพูดประลองกำลังกันว่า เจ้าเก่งอย่างไร ๆ”

“ไก่ตัวนอนอยู่ข้างล่างคุยอวดว่า ใครได้กินเนื้อกูจะได้ทรัพย์ตั้ง ๑๐๐๐ กหาปณะ ในเช้าวันนี้ ไก่ตัวนอนสูงจึงพูดว่า “คุยโม้ไปเปล่า ๆ เจ้าถ่อย กูนี่แน่จึงจะดีจริง ใครได้กินเนื้อกูวันนี้จะได้เป็นถึงพระเจ้าแผ่นดิน”

“ชายเก็บฟืนได้ยินดังนั้น จึงค่อย ๆ ย่องขึ้นต้นไม้จับไก่ตัวนอนข้างบนมาฆ่าให้ภรรยาแกง เสร็จแล้วชวนกันไปอาบน้ำ คิดว่าเมื่ออาบน้ำเสร็จแล้วจะรับประทานร่วมกัน ไปถึงท่าน้ำคงคาแล้ว เอาภาชนะแกงวางไว้บนฝั่ง สองสามีภริยาได้ลงชำระกายในแม่น้ำคงคา

ขณะนั้นลมสลาตันเกิดขึ้น พัดเอาหม้อแกงของชายตัดฟื้นลงทะเล ลอยน้ำไป ชายตัดฟื้นกับภริยาสำลักน้ำจนท้องอืด ถูกกระแสน้ำพัดพาไปที่อื่น"

"รวบรัดใจความว่า นายควาญช้างของพระเจ้าพาราณสีเก็บหม้อแกงนั้นมาได้ ฤาษีตนหนึ่งทราบเรื่องตรวจดูด้วยญาณของตนทราบแล้ว จึงเตือนนายควาญช้างให้ระวังตัว จะได้เป็นใหญ่โตต่อไป นายควาญช้างภริยาและฤาษีได้บริโภคแกงไก่นั้น"

"ต่อมามีศึกมาติดพระนครพาราณสี พระเจ้าพาราณสีมีพระราชดำรัสให้นายควาญช้างแต่งตัว เป็นกษัตริย์แทนพระองค์แล้วขึ้นช้างออกทำศึก ส่วนพระมหากษัตริย์แปลงพระองค์เป็นราษฎรสามัญ เสด็จไปสอดส่องดูเหตุการณ์ทั่วไปบังเอิญถูกศรข้าศึก จึงสวรรคตในสนามรบ เมื่อพระนครพาราณสีสิ้นกษัตริย์แล้ว ประชาชนจึงยกนายควาญช้างเป็นกษัตริย์ต่อไป"

"เรื่องที่เล่ามานี้ แสดงว่าชายตัดฟื้นไม่มีบุญวาสนาจะเป็นใหญ่เป็นโต จึงให้มีอันเป็นไปทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนควาญช้างนั้นบุญวาสนาไหลมาสู่บารมีเอง พระเจ้าพาราณสีแม้มีกองทัพคุ้มครองเมื่อสิ้นวาสนาแล้วก็ต้องจากราชสมบัติไป ฉะนั้นพระพุทธเจ้าของเราซึ่งเป็นผู้รู้ผู้เห็น เป็นองค์อรหันต์จึงได้ตรัสธรรมภาษิตเตือนไว้ว่า :-

ยํ อุสฺสุกฺกา สํฆเรนฺติ อลกฺขิกา พหุํ ธนํ.

คนเขลามีศิลปะหรือไม่ก็ตาม มีความขวนขวายรวบรวมทรัพย์ไว้ให้มาก

คนมีบุญย่อมใช้สอยทรัพย์เหล่านั้น โภคะจำนวนมากหนีคนไม่มีบุญไป ย่อมเกิดแก่บุคคลผู้มีบุญในที่ทุกแห่ง แม้ในที่มิใช่บ่อเกิดดังนี้"

"โดยลักษณะนี้ เธอจะสังเกตเห็นชะตากรรมของมนุษย์ในชีวโลกต่างกันอย่างไร มีอะไรทำให้แตกต่างกัน บางคนพอเข้าสู่ครรภ์มารดาก็มีตำแหน่งเป็นกษัตริย์ บางคนตรงกันข้ามต้องไปขอทานเขากินตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ ทั้งนั้นแหละทั้งนี้เป็นเพราะความต่างแห่งบุญกุศล ซึ่งเราเรียกว่าวาสนาบารมี หากชี้ผลให้เห็น คนทำนามากย่อมได้ข้าวมากฉันใด คนมีวาสนาบารมีมาก ก็ย่อมได้รับผลแห่งบารมีมากฉันนั้น"

"เธอจงมองดูตัวเองเถิด ได้รับมรดกมากมาย แต่แล้วก็ต้องตกไปเป็นของคนอื่นหมด เรื่องของเธอก็เทียบได้กับชายตัดฟืนเหมือนกัน ฉะนั้นเธอไม่ควรเศร้าใจ เพราะความมั่งมีไม่อาจเกิดได้เพราะความเศร้าใจ เช่นนั้น ทางที่ดีก็คือเริ่มการงานใหม่ พร้อมกับสร้างความดีเพื่อความดีในอนาคตต่อไป"

"ผมจะทำประการใดเล่า พระคุณผู้เจริญ คนจนเช่นผมจะสร้างกุศลได้อย่างไร"

"ทางสร้างความดีนั้นมีอยู่ ยิ่งจนยิ่งสร้างง่าย เธอไม่ต้องหาข้าวแกงมาสร้างก็ได้ ไม่ต้องสร้างกุฏิวิหารก็ได้ เพียงแต่เธอระวังกายวาจาใจ ให้ปราศจากโทษเพียงเท่านี้ก็เป็นยอดกุศล ต่อแต่นี้ไป เธอ

อย่าทำร้ายร่างกายทำลายชีวิต

อย่าลักขโมยฉ้อโกงใคร

อย่าทำลายความบริสุทธิ์ในสตรีเพศ

อย่าพูดเท็จตลบตะแลง ส่อเสียด

อย่าดื่มสุราและเมรัย

ทั้ง ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้มีความต้องการด้วยบุญ พอจะทำได้มิใช่หรืออุบาสก"

ชินชัยถอนใจยาว เจตนารมณ์ใคร่ครวญตามคำแนะนำนั้นเกิดปัญญาเห็นจริงดังท่านวชิระแนะนำจึงพูดว่า "พูดนั้นดูพึงง่าย แต่การกระทำนั้นคงไม่ง่ายเหมือนนึก"

"การทำง่ายหรือยากนั้น ขึ้นอยู่กับศรัทธาของแต่ละคนเธอลังเลใจในการทำความดีก็เพราะไม่เชื่อว่าความดีจะให้ผล เหลวทุกคนที่มีอารมณ์เป็นเช่นเธอ เมื่อยังไม่แน่ใจอย่างนี้ความเป็นลูกผู้ชายของเธอก็เสื่อมเกียรติ เธอทราบไหมว่าเกียรตินั้นเกิดจากอะไร"

ชินชัยอัดอั้นตันใจในคำถาม นั่งทุรนทุรายใจอยู่ ท่านวชิระสงบอยู่ด้วยรอคำตอบ พระจันทร์กำลังเร่งเทวรถจะข้ามฟ้า บริเวณศาลาสงบเงียบสงัดและเยือกเย็นด้วยน้ำฟ้ายิ่งขึ้น

ชินชัยครางออกมาด้วยความลำบากว่า "ผมมีธาตุโง่อยู่มาก หากพระคุณจะกรุณาคิดว่าคงพบแสงสว่างบ้าง"

"ดูกรอุบาสก อันคนในชีวโลก ย่อมแสวงหาเกียรติได้ด้วยกันทุกคน ถ้ารู้ว่าเกียรติเกิดจากอะไร แต่บางคนก็ไม่ทราบว่าตนได้รับเกียรติอยู่แล้ว เธอจงจำไว้ว่าเกียรติเกิดจากงาน อำนาจก็เกิดจากงานเหมือนกัน แต่งานนั้นต้องเป็นอนวัชชกรรม"

"อารมณ์ที่น่ารักของคนก็งานนั้นเอง คนที่ไม่ทำงานย่อมถูกเหยียดหยามทั่วทิศ คนที่ไม่ไร้งานนั้นจะอยู่ไหนจะมาจากไหน จะไปที่ไหน ก็มีคนต้อนรับคบค้าสมาคม เพราะสังคมให้เกียรติว่าเกิดมาเลี้ยงตนได้ ชีวิตมีสาระ"

"งานนั้นทำด้วยกายบ้าง ด้วยวาจาบ้าง แม้เพศบรรพชิต ไม่ได้ทำงานด้วยกาย ถึงอย่างนั้นท่านก็ทำด้วยวาจา เช่นเราแนะนำเธออยู่จนดึกดื่นก็ได้รับความพอใจว่าทำงานในหน้าที่ของตน คนที่รักความดีก็ย่อมอนุโมทนา แม้ไม่ได้ทำงานด้วยวาจา ท่านก็มีปฏิปทาทำงานทางใจด้วยบริกรรมภาวนาแผ่เมตตาจิต ไม่คิดประทุษร้ายแก่สรรพสัตว์ แม้ด้วยความคิดนึก เพื่อประโยชน์แก่สันติธรรม อันเป็นข้อมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา"

"ดูกรอุบาสก เธอจะฆ่าตัวให้ไร้ประโยชน์ด้วยต้องการอันใด เธอจงดำเนินชีวิตเพื่อเกียรติแห่งบุรุษเพศเถิด จะเกิดเกียรติอันสูงค่า ดีกว่าเที่ยวลอยนวลอยู่เช่นนี้"

เมื่อชินชัยได้ฟังสารกถาเช่นนี้ เขาอัดอั้นตันใจยิ่งนักระบายลมหายใจยาวด้วยการบังคับ เพื่อไม่ให้ท่านรู้ถึงความโศกในทรวงอกของตน

ท่านวชิระ "ดูกรอุบาสก สัมโมทนียกถาเราทั้งสองได้ปรารภกันมาพอสมควรแล้ว ฉันยังติดใจเรื่องศาลาและพระพุทธรูปนี้ โดยคิดว่าทำไฉนฉันจะได้มีโอกาสทราบชื่อเสียงของท่านผู้ใจบุญบ้าง ฉันเข้าใจว่าอุบาสกคงทราบดี เพราะเธอได้พูดเมื่อสักครู่นี้ว่า เมื่อมีคนเห็นเธอก็ได้เห็น เมื่อมีคนรู้เธอก็รู้"

"ผมทราบแต่เพียงเล็กน้อย ถ้าพระคุณเจ้ามีเวลาอยู่ที่ศาลานี้สัก ๒-๓ วัน ผมเข้าใจว่าจะต้องได้พบผู้สร้าง เพราะตามปกติเขามาดูแลอยู่เสมอ ๆ ถ้าพระคุณท่านได้ฟังจากปากเขาเองจะดีกว่าที่ผมเล่าถวาย"

"ดีแล้วอุบาสก เวลานี้พระจันทร์ได้โคจรกึ่งฟ้าแล้ว เราควรสงบสังขารกันบ้าง" ท่านวชิระพูดแล้วจึงลุกขึ้นคุกเข่าถวายสักการะพระพุทธรูปนั้น ครั้นแล้วก็ออกจากศาลาไปบำเพ็ญภาวนา ณ กลดของตน ด้วยประการฉะนี้

บทที่ ๔

ลูกของแม่

สถานที่อันสงบสงัด เป็นบ่อเกิดแห่งวิเวก ย่อมเป็นที่ปรารถนาของบรรพชิตผู้นิยมธรรม สถานที่เช่นนั้นจะเป็นบ้านหรือป่าก็ตามที ที่วิเวกควรแก่สมณธรรมมีอยู่ ณ ที่ใด ที่นั้นก็ควรแก่เป็นนิวาสถานของบรรพชิต ฉะนั้นท่านวชิระพิจารณาเห็นสถานที่นั้นเหมาะสมแก่ผู้บำเพ็ญเพียรภาวนา จึงเข้าอาศัยบำเพ็ญสมณธรรมต่อไป

วันหนึ่ง ท่านวชิระหย่อนอารมณ์อยู่ในศาลานั้น คิดเห็นว่าพระพุทธรูปและศาลาที่ตนอาศัยนี้ เกิดจากน้ำใจของบุคคลผู้ใจบุญสุนทาน เพราะใจดีของบุคคลผู้เดียว จำนวนคนตั้งร้อยตั้งพันได้อาศัยมีความสุข ถ้าคนดีในโลกมีดวงใจคิดเห็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์เช่นนี้ เป็นของแน่นอน ที่พื้นแผ่นดินนี้จะมากไปด้วยสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา และสถานพยาบาลเป็นต้น เพราะคนเห็นประโยชน์แก่คน คนก็มีความสุข พระโคดมบรมครูทรงเห็นประโยชน์เช่นนี้ จึงทรงประทานอนุสาสนีว่า :–

"มตฺตา สุขปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปุลํ สุขํ.

ถ้าพึงเห็นสุขอันไพบูลย์ เพราะยอมเสียสละสุขส่วนน้อย ผู้เห็นสุขไพบูลย์ ควรสละสุขส่วนน้อยเสีย"

เป็นความผิดถนัดที่บุคคลมายึดสมบัติในโลกนี้ว่าเป็นของตนและถาวรถ้าจะย้อนคิดความหลังว่าตนเกิดเอาอะไรมา ชิ้นผ้าไม่มีติดตัว โดยที่แท้ก็เก็บสมบัติในโลกนี้มาสะสมไว้แล้วปักใจว่าของเราของเขา ได้มาดีใจ สูญหายไปก็เสียใจ ทั้งดีใจทั้งเสียใจ ในที่สุดก็ต้องตกไปเป็นของคนอื่น นี้เป็นเรื่องของผู้ที่ไม่ค้นคว้าพิจารณาของจริงตามหลักธรรมพระพุทธภาษิตมีสอนไว้ว่า :–

ปุตฺตา นตฺถิ ธนมตฺถิ อิติ พาโล วิหญฺญติ

อตฺตา หิ อตฺตโน นตฺถิ กุโต ปุตฺตา กุโต ธนํ.

คนเขลาคิดว่า เรามีบุตร เรามีทรัพย์ จึงเดือดร้อนโดยที่แท้ตนของตนเองก็ไม่มี บุตรและทรัพย์จะมีมาแต่ไหน

ท่านผู้สร้างน่าจักปลงใจเห็นความจริงเช่นนี้ จึงได้เสียสละทรัพย์เป็นจำนวนมาก สร้างพระพุทธรูปไว้เพื่อเป็นที่สักการบูชาของเทพดาและมนุษย์ สร้างที่อาศัยให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้แสวงหาความสุขกาย สุขใจ ควรนิยมว่าเป็นความดีซึ่งยากที่บุคคลบางคนจะทำได้

เวลา ๑๔.๐๐ น. เศษแห่งเดือนกันยายน ๒๔๙๖ ท่านวชิระ

กำลังพักอยู่ในศาลานั้น มีสุภาพสตรีหมู่หนึ่ง ทุกคนมีมือถือเครื่องสักการะมีดอกไม้เป็นต้น มุ่งหน้าตรงมายังศาลานั้น พอท่านวชิระเห็นก็คิดว่า สตรีหมู่นี้น่าจะมาขอหวยหรือเลขทายสลากกินรวบต่อท่าน หรือมิฉะนั้นก็คงมาขัดถูพระพุทธรูปเพื่อขอเลขอันจะผุดขึ้นตามองค์พระพุทธรูปนั้น เพราะสมัยนี้อาจารย์บอกเบอร์มีเกิดขึ้นเหมือนเห็ดในฤดูฝน ท่านวชิระจึงหลบอยู่ในมุมหนึ่งของศาลา เพื่อสังเกตความเป็นไปของสตรีหมู่นั้น

เมื่อสุภาพสตรีคณะนั้นถึงศาลาแล้ว บางคนกวาดศาลาให้สะอาด แล้วร่วมกันบูชาพระพุทธรูปด้วยอาการอันสงบ ทุกคนได้เห็นท่านวชิระนั่งสำรวมอยู่ ณ ส่วนหนึ่งของศาลา ต่างมองท่านวชิระแล้วมองตากันด้วยแปลกใจ ไม่น้อยกว่าคนหนึ่งที่คิดว่า เป็นพระจรจัด แต่บางคนคิดว่าเป็นพระภิกษุผู้เคร่งพระธรรมวินัย เพราะดูผิวพรรณไม่เศร้าหมอง เพื่อให้หมดสงสัย จึงชวนกันเข้าไปใกล้ท่านวชิระ นมัสการแล้วถามด้วยความเคารพว่า "พระคุณท่านมาพักอยู่หลายราตรีแล้วหรือ ? และพระคุณท่านมาจากอารามไหน ?"

"อาตมาพักอยู่หลายราตรีแล้ว อาตมาเป็นนักแสวงหาความสงบ จึงไม่มีอารามที่อยู่แน่นอน พบสถานที่สงบที่ไหนก็พักอยู่สถานที่นั้น เมื่อจาริกมาถึงสถานที่นี้ คือศาลานี้เห็นว่าเป็นสถานที่สงบ

ควรแก่บรรพชิตผู้ต้องการสันติธรรมจึงพักอยู่หลายราตรีแล้ว และยังไม่แน่ใจว่าจะเดินทางต่อไปเมื่อไร”

“พวกดิฉันปลื้มใจ ที่บรรพชิตเช่นท่าน มาอาศัยศาลานี้กระทำสมณธรรม ขอให้เกิดผลานิสงส์แก่พวกดิฉันผู้มีบุญน้อย ขออาราธนาพระคุณท่านจำพรรษา ณ สถานที่อันสงบนี้ตามสะดวกเถิด”

“ขออนุโมทนาในจิตกุศลของพวกท่าน ที่มีเมตตาแก่สมณะเช่นอาตมา ศาลานี้ให้ความสะดวกผู้มาพักอาศัยร่มเงาบังแดดบังฝน เป็นกุศลของผู้สร้างหาน้อยไม่ ตั้งแต่ได้มาพักอาศัย ได้อุทิศส่วนกุศลอันเกิดแต่สมณธรรม ที่อาตมาบำเพ็ญเพียรให้แก่ผู้สร้างทุกครั้งที่เจริญภาวนา”

“ที่พวกท่านอาราธนาอาตมา ให้อยู่พักอาศัยต่อไปนั้น ก็ยังรับคำอาราธนาไม่ได้ เพราะฉันมีอัธยาศัยชอบจาริกไม่ติดที่อยู่อันเป็นเครื่องกังวล ความสงบอยู่ในที่ใดก็ไปสู่ที่นั่น ก็พวกท่านมาสู่ที่นี้ด้วยความมุ่งหมายประการใดหรือ ?”

“พวกดิฉันมาสู่ที่นี้เสมอ ๆ มาทำความสะอาดที่ศาลานี้เพื่อให้สะดวกผู้มาพักอาศัย”

“พวกท่านมีความมุ่งหมายอย่างไร จึงมาทำความสะอาดที่ศาลานี้”

สุภาพสตรีคณะนั้นก่อนที่จะตอบได้มองดูตากัน ผู้มีอาวุโส

ได้ชี้มือและแนะนำท่านวชิระว่า "คนนี้ชื่อวิภาวดี กตัญญกุล ได้เป็นผู้สร้างศาลานี้ให้เป็นสาธารณกุศล พวกดิฉันมาสถานที่นี้เสมอก็เพื่อดูแล เกรงว่าจะมีอะไรบกพร่องบ้าง ก็จะได้จัดทำให้เหมาะสม จนกว่าชีวิตจะหาไม่ หรือหมดกำลังแล้ว"

ท่านวชิระมองดูสตรีนั้น เห็นรูปร่างลักษณะเป็นสุภาพสตรีมากอยู่ แปลกใจว่าสมัยอารยโลก สุภาพสตรีกำลังลุ่มหลงไปด้วยอารมณ์ของโลก น้อยคนนักที่จะหันหน้ามาสู่อารยธรรม ไฉนสตรีคนนี้จึงมีใจหนักแน่นในอารยธรรม ถึงกับสละทรัพย์ก้อนใหญ่ สร้างศาลาให้เป็นสาธารณประโยชน์ สตรีสมัยปรมาณูควรจะใช้ทรัพย์เพื่อสังคมของอารยโลก แต่สตรีมีอัธยาศัยตรงกันข้าม น่าสงสัยจะมีอะไรบางอย่างแฝงอยู่ในความรู้สึกของสตรีนี้เป็นมั่นคง ท่านวชิระจึงถามเพื่อเปลื้องความสงสัยว่า "แม่วิภาวดี สตรีที่กำลังเจริญในวัยแรกกำลังกายเข้มแข็ง มีผมดำสนิท มีความคิดก้าวหน้า โดยมากย่อมจ่ายทรัพย์ไปตามอารมณ์ของโลก เธอมีความคิดเห็นอย่างไร จึงจ่ายทรัพย์ในอารมณ์ของธรรมจารีบุคคล"

คำถามนี้ประหนึ่งคำเตือนใจกุลสตรีผู้นั้น ให้ระลึกถึงความทุกข์อันตนได้ประสบมาแล้ว ผิวหน้าจึงสลดพอสังเกตได้ มีน้ำตาคลอที่ดวงตาอันกลม พูดอย่างอารมณ์เศร้าและเจียมตัว เมื่อจะรวมเป็นโคลงสี่สุภาพก็ได้ความสำคัญว่า :-

"เจียมใจท่านใคร่แจ้ง วจสาร
เดียวอยู่อาดูรปาน ชีพม้วย
กล่าวจริงเช่นกล่าวขาน กล่าวปด
เว้นแต่ท่านจริงด้วย จักได้แจ้งจริง ฯ

สำเนียงเสียงเสนาะแกมเศร้า ได้เคลื่อนออกจากริมฝีปากสตรีสาวที่งามบริสุทธิ์ กระเทือนจิตใจของท่านวชิระให้เกิดความสงสารในวิภาวดีเป็นอย่างมาก ท่านพุ่งสายตาไปด้วยอารมณ์ของผู้ทรงศีล น้ำเสียงแสดงว่าสตรีนั้นมิใช่ชาวสังคมเท้าไฟ แต่เป็นชาวสังคมที่นิยมศีลธรรม ตรงกับที่โบราณพูดไว้ว่า "*สำเนียงบอกภาษา กิริยาบอกสกุล*" ท่านวชิระแน่ใจว่าวิภาวดีนี้เป็นกุลสตรีที่อบรมมาจากมารดาบิดาที่มีเกียรติมาแล้ว สักครู่หนึ่งต่อมา วิภาวดีได้พูดว่า "ก่อนจะแจ้งเรื่องนี้ถ้าพระคุณไม่รังเกียจ ดิฉันจะเล่าความหลังถวายเพื่อให้เรื่องสัมพันธ์กัน"

"ดีแล้ววิภาวดี สมณะก็ต้องการเช่นนั้น เพราะว่าเมื่อได้ทราบเบื้องหลังของชีวิตแห่งผู้สร้างนี้ด้วย แล้วฉันจะมีโอกาสสดุดีเกียรติคุณของผู้ทำความดีแก่กัลยาณชน ผู้ไม่ริษยาความดีของผู้อื่น"

วิภาวดีพุ่งสายตาไปจับพระพุทธรูปที่ศาลานั้น ประหนึ่งจะอ้างสัจจวาจาของตน หรือประหนึ่งจะขออนุญาตจากพระพุทธรูปเพื่อเผยความจริงครั้นแล้วน้ำตาไหลพรากออกสะอื้นถี่ ๆ ทุกคนในสถานที่

นั้น ไม่สามารถจะอดกลั้นความสงสารไว้ได้ น่าจักซาบซึ้งถึงความเศร้าใจของสตรีสาวความเงียบอย่างสงบก็เกิดขึ้นครู่หนึ่ง

วิภาวดี "ข้าแต่พระคุณผู้เจริญ บรรดาความอับเฉาที่มีอยู่ในทรวงอกของสตรีเพศ ดิฉันเข้าใจว่า วิภาวดีนี้เป็นคนอับเฉาที่สุดในโลก บางคราวก็คิดเอาว่าตัวกรรมตัวทุกข์ในสากลโลกนี้แหละมาประชุมกันเกิดเป็นตัวดิฉัน"

"เมื่อเทียบตัวเองกับกุลสตรีทั้งหลาย วิภาวดีรู้สึกตัวว่าแบกเอาทุกข์จนเหลือทนเฉพาะคนเดียว ความเศร้ารุมใจเสมอเพราะ :–

จะเหลียวดูข้างซ้ายก็เปล่าตา
จะเหลียวดูข้างขวาก็เปล่าใจ
จะมองดูข้างหน้าก็ไม่เห็นใคร
เมื่อเหลียวดูข้างหลังจะเห็นอะไรหรือ

"พระคุณควรแก่ความเคารพ ทั้งนั้นแหละทั้งนี้เนื่องมาแต่วิภาวดีกำพร้ามารดาบิดาแต่น้อย เมื่อบิดาสิ้นบุญนั้นวิภาวดีจำไม่ได้แต่ไม่เป็นไร เพราะยังไม่มีความจำ เมื่อรู้สึกตัวและสัญญาณความจำเจริญขึ้น ก็เห็นแต่มารดาผู้เดียวอันบุคคลมีมารดาบิดาอยู่พร้อมหน้าจะรู้สึกเป็นสุขและภาคภูมิใจเพียงไรนั้น วิภาวดีไม่สามารถจะชี้แจงได้ เพราะไม่เคยรู้สึกเป็นสุขใจร่วมกับท่านผู้ให้กำเนิด แต่มารู้สึกว่าแม้เพียงมีแต่มารดาคนเดียว ก็รู้สึกตัวประหนึ่งว่าบิดายังมีชีวิตอยู่

เหมือนกัน โดยมีมารดาของวิภาวดีนั้นบำเพ็ญหน้าที่ของท่านแก่ลูกครบถ้วน จึงรู้สึกว่าเมื่อมารดายังมีชีวิตอยู่ ก็เชื่อว่าบิดายังอยู่ด้วย เพราะมารดานั้นเป็นทั้งพ่อเป็นทั้งแม่ให้ความสุขแก่ลูก"

"เมื่อสิ้นบุญมารดา วิภาวดีรู้สึกเหมือนสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ความสุขเคยได้เพราะเมตตาของคุณแม่ก็สูญสิ้นไปญาติพี่น้องเคยกรุณาก็พากันเหินห่าง บางคนถึงกับรังเกียจแสดงอาการให้ปรากฏ โดยมีคุณแม่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ไม่มีใครแสดงความไม่พอใจแก่วิภาวดีเลย เมื่อได้มาประสบความคับแค้นใจเช่นนี้ วิภาวดีก็มารู้สึกตัวว่าหมดที่อาศัยอันจะพึ่งคนอื่นก็หมดหวัง เป็นของแน่แท้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า:-

อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ

ตนเป็นที่พึ่งของตน

อันคนอื่นจะพึ่งได้เพียงบางคราว พึ่งกันโดยหวังประโยชน์ถ้าไม่มีประโยชน์อันเขาจะพึ่งได้ ก็ไม่มีอะไรเป็นความหมายในการพึ่งพาอาศัย"

"ข้าแต่พระคุณผู้ทรงธรรม วิภาวดีทราบความจริงด้วยตนเอง เพราะค้นคว้าหาความจริงได้ในตนเองว่าอันโลกียชนในสากลโลก เมื่อมีสุขก็ย่อมลืมสิ่งที่ตนไม่ควรลืมบางคนแม้กระทั่งมารดาบิดาผู้มีพระคุณ ทั้งนี้เพราะโลภเจตนาบังดวงตาให้มืดมัว แม้จะไม่ลืมก็

ไม่เห็นเป็นสำคัญมากนัก ส่วนผู้มีความคับแค้นบีบบังคับย่อมตระหนักถึงความหลัง เช่นวิภาวดีเป็นตัวอย่าง เมื่อท่านผู้มีพระคุณทั้ง ๒ สิ้นชีวิตแล้ว ญาติมิตรจะเห็นอย่างไรบ้าง เพราะสิ้นบุญผู้ใหญ่ผู้เป็นห่วงสัมพันธ์เมื่อประสบกับเหตุการณ์อันไม่นึกฝันเช่นนี้ ความเจียมตัวเจียมใจย่อมเกิดมีแก่วิภาวดีผู้น้อยวาสนาเมื่อคำนึงถึงความเป็นผู้กำพร้าของตนในยามสิ้นบุญแม่ เมื่อมองแลไปทั่วทิศเพื่อหาที่พึ่งอันแท้จริงก็ไม่มีความแน่นอนใจ จึงไม่แน่ใจว่าจะพึ่งใครให้ได้รับความอบอุ่นเท่าทรวงอกของแม่”

เมื่อวิภาวดีพูดถึงตรงนี้ ดวงใจหวนระลึกถึงอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความสุขสมัยคุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ วิภาวดีต้องกลืนโศกไว้ในทรวงอก พระคุณของคุณแม่ปรากฏที่ดวงใจชั่วขณะจิตได้เห็นพระคุณของมารดาตั้งแต่ต้นจนอวสานที่ลมปราณของคุณแม่มีอยู่ครั้งสุดท้าย

“ข้าแต่พระคุณผู้มีชีวิตอยู่ด้วยเมตตา เวลาโพล้เพล้จวนพลบค่ำหลายคราวที่วิภาวดีนั่งนึกถึงมารดา คิดถึงคุณแม่ด้วยดวงใจและน้ำตาจริง ๆ เพราะยามเย็นเช่นนั้นวิภาวดีไม่เคยห่างจากมารดาเลย ร่วมกินร่วมนอนตามประสาลูกที่รักแม่ และแม่ที่รักลูก มีชีวิตร่วมกันประหนึ่งเงาตามตัวเวลาดังกล่าวแล้ววิภาวดีมองไปทั่วทิศ โดยคิดว่าคุณแม่จะแสดงตนให้ปรากฏบ้าง แต่นั่นเป็นเพียงความฝันของวิภาวดีผู้น้อยบุญ เห็นแต่ดินและฟ้าซึ่งมีกลุ่มเมฆเป็นผ้าบังแสงจันทร์เมื่อ

วิภาวดีหมดหวัง ก็แสดงความอาลัยถึงคุณแม่ด้วยกล้ำกลืนน้ำตา ความรู้สึกนั้นเมื่อจะประมวลเป็นคำโคลงก็ได้ดังนี้

ยามแม่จากลูกเศร้า มืดมน จิตฮา
อกลูกมืดมนทน เทวศคลุ้ม
แลหานภาดล หมายสว่าง ใจนา
ฟ้าสว่างแต่ลูกกลุ้ม อกแห้งห่อนหาย

ลูกหมายรักแม่ด้วย เต็มใจ
ความรักท่วมหทัย ลูกแปล้
แม่ไปเท่าไกลไกล ไกลยิ่ง ไกลมา
ใช่จะลืมแม่แม้ ครู่น้อยห่อนมี

บารมีของแม่คุ้ม ครองขวัญ
จากแม่ทุกคืนวัน ลูกเศร้า
ยังถนัดคุณอนันต์ อยู่อก
เคยสุขทุกค่ำเช้า ชุ่มเพี้ยงเดือนฉาย

ความตายใช่จะล้าง รักถึง แม่ฮือ
ยังตระหนักคุณตรึง แน่นแฟ้น
แม้มีกลีพึง บั่นสนิท เสน่ห์หา
คุณแม่ยังอยู่แม้น มั่นเพี้ยนภูผา

เวรามาก่อให้ ลูกศัลย์ โศกแล
จึงก่อบุญยืนยัน ส่งให้
คุณแม่สู่สวรรค์ เสวยสุข
ทุกภพขอลูกได้ อยู่ท้องมารดา”

เมื่อวิภาวดีแถลงความเศร้าใจของตนดังนี้ ดวงหน้าของวิภาวดีก็เปลี่ยนสีไป ความหลังปะทุขึ้นในจิตเหมือนน้ำเค็มราดเข้าที่ทรวงอกอันเต็มด้วยบาดแผล คือความเศร้าโศกวิภาวดีสาวน้อยก็สะอื้นออกมาจริง ๆ ก้มหน้าน้ำตาไหลพรากเป็นสายไต่ลงตามแก้มผู้สูงอายุที่มาด้วยอัดอั้นตันใจด้วยความรักและสงสาร เอามือลูบหลังปลอบโยนด้วยถ้อยคำต่าง ๆ นานา

ท่านวชิระแม้เคร่งต่อปฏิบัติธรรม เมื่อได้เห็นวิภาวดีมีกิริยานองไปด้วยความเศร้าเช่นนั้น ท่านมีดวงใจสลดตามไปชั่วขณะ แม้จะตั้งใจสังวรเป็นอย่างดี ความเศร้าใจก็ยังแทรกซึมเข้าดวงใจเหมือนน้ำแทรกซึมในก้อนหิน ฉะนั้นด้วยเมตตาจิตอันแข็งกร้าวในดวงใจ ท่านวชิระจึงกล่าวธรรมกถาเพื่อบรรเทาโศกของวิภาวดีให้น้อยลงว่า “ดูกรวิภาวดี ความตายเป็นประเพณีของโลก คนเราทุกคนควรกำหนดรู้ด้วยปัญญาว่า คนเกิดมานั้นก็เพื่อตายนั่นเอง ถ้าไม่มีเกิดก็ไม่มีตายเหมือนกัน เกิดมามีจำนวนเท่าไรต้องตายหมดมีจำนวนเท่านั้น พระโคดมสักยมุนี ทรงค้นพบความจริงข้อนี้ที่โพธิบัลลังก์

สมัยต่อมาได้ทรงแนะนำเวไนยประชา ดังคาถาบทหนึ่ง อันเกี่ยวแก่ความตายไว้ในสังยุตตนิกายสคาถวรรคว่า:—

อจฺจยนฺติ อโหรตฺตา ชีวิตํ อุปรุชฺฌติ
อายุ ขียติ มจฺจานํ กุนฺนทีนํว โอทกํ.

วันคืนย่อมล่วงไป ชีวิตย่อมหมดไป อายุของสัตว์ย่อมสิ้นไป ดุจน้ำแห่งลำธารย่อมแห้งไป ฉะนั้น

"ดูกรผู้เคารพคุณของมารดา นี่เป็นความจริงที่เธอได้พบแล้วในชีวโลกนี้ เธอจงบรรเทาความเศร้าใจเสียเถิด จงเอาความจริงที่เราพบแล้วเป็นตัวอย่าง การพลัดพรากจากกัน การไม่คงทนถาวร การไม่แน่นอนย่อมมีประจำสังขาร และมีแก่คนทุกคนผู้ยังเวียนอยู่ในสังสารวัฏ แม้เราจะหลั่งน้ำตาออกมาเป็นสายโลหิต คนสิ้นชีวิตก็ไม่ฟื้นได้เพราะการร้องไห้รำพันนั้น เพราะฉะนี้โคลงในโลกนิติจึงเตือนไว้ว่า:—

มีฤทธิ์รู้ยิ่งแม้น สัพพัญญู ก็ดี
เหินเหาะเตร็จไตรตรู ทั่วหล้า
ดำดินแหวกสินธู ทุกทวีป
รู้เท่ารู้ล้นฟ้า ห่อนพ้นความตาย"

"ดูกรวิภาวดี เธอจงนึกข้อเท็จตามพระพุทธภาษิตและโคลงโลกนิติที่เรานำออกแสดงนี้เถิด จะสอนเธอในแง่ความจริง ตั้งแต่เธอ

พลัดพรากจากมารดาบิดามานานปีแล้วเธอต้องเสียน้ำตาเพราะวิปโยคทุกข์นั้นประมาณเท่าใดน้ำตาแห่งความเศร้ามีประมาณเท่านั้น ไม่ทำให้เธอประสบพบผู้มีคุณทั้ง ๒ โดยที่สุดแม้เพียงความฝัน เธอจงเคารพพระพุทธโอวาท สงบสติอารมณ์เสียเถิด"

"เมื่อวิภาวดีได้สดับอรรถรสแห่งพระธรรมตรองไปตามโอวาทก็เห็นจริง แต่เพราะความโศกได้ฝังรากอยู่ในดวงใจนั้นหนาแน่น จึงไม่สามารถจะสละได้ทันที ผู้มีอายุในที่นั้นก็สนับสนุนวาทะของท่านวชิระ ความสงบชั่วครู่ก็เกิดมีในที่ประชุมนั้น

วิภาวดี "ข้าแต่พระคุณผู้เคร่งธรรม วิภาวดีขอบคุณในเมตตาจิตของท่านที่มีแก่ใจตักเตือนในยามที่ดิฉันหมดที่พึ่ง รสพระ-ธรรมที่พระคุณนำออกแสดงแล้วเป็นของมีค่าควรแก่ความเคารพยิ่งนัก อันความโศกเศร้าที่ท่วมค้างอยู่ในดวงใจเมื่อเต็มถึงขีด ถ้าได้ระบายออกเสียบ้าง ดวงใจก็ค่อยโปร่งขึ้น อันความโศกที่มีกำลังกล้านั้น เมื่อเป็นทางอื่นไม่ได้ก็กลายเป็นน้ำตาไหลออก เราเรียกรู้กันว่าธารโศก เหมือนท่อไอเสียของเครื่องยนต์ ถ้าท่อไอเสียตันเครื่องยนต์ก็ระเบิดวินาศ คนที่ไม่มีทางระบายความโศกก็เช่นกัน ฉะนั้นผู้ถูกความทุกข์ครอบงำ อันความคับแค้นท่วมทับ เมื่อปรับทุกข์กับใครไม่ได้ ก็ต้องหาทางออกเพื่อดับทุกข์ด้วยการฆ่าตัวตายก็มี โดยเข้าใจว่าเป็นทางสวัสดีของตน"

"ข้าแต่พระคุณที่เคารพ วิภาวดีก็ย่อมรู้บ้างว่าโศกเพื่อซากศพนั้นมิได้มีความหมาย ซากศพจะไม่รู้สึกอย่างไรต่อความเศร้าสร้อยของบุคคล ธารโศกไหลจากทรวงอกของวิภาวดี ทั้งนี้เพราะเสียดายความดีของคุณแม่ ซึ่งวิภาวดีคิดค้นคว้ามาทั่วทิศแล้วว่า จะหาไม่ได้ในบุคคลอื่น นอกจากมารดาบิดาของตน ขอพระคุณท่านได้เมตตาพิจารณา"

"พอวิภาวดีลืมตาเห็นโลกและจำความได้ ก็รู้สึกว่าตนอยู่ในอ้อมกอดที่ทรวงอกของคุณแม่ ยามร้อนแม่อาบน้ำให้ ยามหิวกระหายแม่หาให้รับประทาน รับอิ่มแล้ว แม่อีกนั่นแหละล้างถ้วยล้างชาม ลูกขี้รด เยี่ยวรด แม่ก็ทำความสะอาดเช็ดขี้ล้างเยี่ยว ซักผ้านุ่งผ้าห่ม จัดเบาะหมอนให้ลูกนอนอย่างสบายใจ ยามป่วยไข้แม่นั้นเที่ยวเป็นตัวการทำการพยาบาลรักษาไข้ ตั้งแต่โรคน้อยจนโรคมาก ตั้งแต่โรคมากจนหายไข้ แม่อดหลับอดนอนเหนื่อยหิวระหาย แม่ทนได้ทุกอย่างเพื่อความสุขแก่ลูก แม่ต้องเสียทรัพย์เองเสียกำลังเองโดยไม่กล้าให้ลูกเดือดร้อน แม่ปรารถนาอย่างเดียวขอให้ลูกเป็นสุข เพียงเท่านั้นเป็นยอดปรารถนาของแม่"

"แม่เป็นครูที่ดียิ่ง สอนลูกมาตั้งแต่น้อยคุ้มใหญ่ด้วยความหวังดีต่อลูก เพราะความรัก จึงพร่ำสอนจนปากเปียกปากแฉะ ความสุขของบิดามารดาอยู่ที่ลูก หลักที่มารดาบิดาสอนนั้นดังนี้ :–

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา

ในการสอนนั้น มารดาบิดาไม่ได้เรียกร้องเอาค่าจ้างแก่ลูกกลับออกค่าเครื่องเล่าเรียน ค่าเครื่องนุ่งห่มค่าอาหารให้แก่บุตรและธิดาอีกด้วย จะค้นหาคุณสมบัติเหล่านี้มาจากใครที่ไหน แม่ไปธุระกลับมาบ้านก็มีของติดมือมาฝากลูกเสมอ อันวิภาวดีจะพรรณนายิ่งกว่านี้รู้สึกว่าพูดไม่หมดฉะนั้น เมื่อรวบรวมความสำคัญที่มารดาบิดามอบให้แก่บุตรธิดานั้น คงได้ความดังนี้ :–

ในยามป่วยไข้

วันคืนแม่นั่งเฝ้า อภิบาล
จิตแม่มุ่งสำราญ ลูกได้
อดหลับอับนอนนาน หรือเบื่อ รักนา
มุ่งแต่ขอให้ให้ ลูกน้อยสร่างศัลย์

มากครันแม่อกตื้น ตันใจ
ยามลูกประสบภัย หนึ่งน้อย
แม่ช่วยแม่แก้ไข นำโสตถิ์ สู่นา
ขอให้แต่ลูกคล้อย คลาดแคล้วภัยพาล

แม้การณ์จะส่งให้ มารดา ทุกข์ฤา
จิตแม่ห่อนนิ่งนอน เบี่ยงได้
ทนทุกข์เพื่อทุกข์ถอน ทุกข์บุตร
ยอมผื่นกลืนเทวศให้ สุขแท้ลูกถึง

๘
ความทุกข์ยาก

ยามลูกามีทุกข์ล้อม ลวนลาม
แม่ช่วยแม่ทุกข์ถาม แม่ป้อง
ทุกข์ใดแม่พอตาม ปัดเป่า
นั้นก็แม่ช่วยข้อง ห่อนเอื้อนจิตใจ
สิ่งใดที่ลูกน้อย ประสงค์
ขอแม่แม่บรรจง ยื่นให้
มากน้อยแน่จำนง ตามมาก น้อยนา
คิดแต่ขอลูกได้ แม่นั้นเปรมปรีดิ์

ในส่วนมรรยาท

แม่เตือนเอื้อนโอษฐอ้อน โดยดี
ฝึกหัดดัดกายี แต่น้อย
อันใดผิดกรณีย์ เป็นโทษ
จึงแม่เผยพจน์ถ้อย ค่อยเล้าประโลมสอน

◎ ◎ ◎

"ข้าแต่พระคุณผู้บุญเขต เมื่อแม่มีบุตรสังคหะดังนี้วิภาวดีหวนระลึกแล้วก็เศร้าใจ เพราะยังไม่ได้ตอบแทนบุญคุณให้สมแก่ที่คุณแม่รักและเมตตา ดวงใจของคุณแม่มีดังนี้ วิภาวดีมาพลัดพรากจากผู้มีพระคุณ จะไม่เศร้าสลดอย่างไรเพราะมารู้สึกว่าเมื่อสิ้นบุญคุณแม่แล้ว ก็เสมือนวิภาวดีได้สูญสิ้นแล้วทุกอย่าง เมื่อคราวประสบ-เคราะห์ญาติมิตรก็พลอยเหินห่างไปด้วย วิภาวดีมารู้สึกตนว่าเป็นคนกำพร้าพบกับความอนาถาด้วยประการดังนี้"

"แม้จะมีอันเป็นอย่างไร วิภาวดีก็อธิษฐานใจมั่นในคุณของมารดาบิดา จะบำเพ็ญตนให้สมกับเป็น ลูกของมารดาบิดาเสมอไป"

บทที่ ๕

ภายใต้อำนาจแห่งกรรม

เมื่อวิภาวดีบรรยายความทุกข์ อันเป็นความลับให้เป็นความสว่างดังนี้แล้ว ทุกคนมีดวงใจละห้อยตามคำบรรยายรู้สึกว่าตนเองได้รับความเศร้าใจเช่นนั้นด้วย สตานีหญิงในกลุ่มนั้นได้พูดเป็นเชิงเตือนวิภาวดีว่า "จะมัวทุกข์โศกทำไมเราก็มีสมบัติพอจะเลี้ยงตัวโดยที่คุณแม่สะสมไว้ให้วิภาวดีอย่าลืมว่ามีเงินเขาก็นับว่าน้อง มีทองเขาก็นับว่าพี่เรามีเงินเป็นสหายจะกลัวอะไรในการต่อสู้กับชาวโลก"

วิภาวดี "ฉันก็รู้เช่นเธอรู้ แต่เธอลองคิดดูว่า อันเชื้อโรคที่ระบาดอยู่ภายนอกนั้นมีพอขอแรงผู้อื่นป้องกันได้ส่วนโรคที่เกิดขึ้นที่ร่างกายของเราเอง อย่างที่เรียกว่าเกลือเป็นหนอนนั้น สตานีจะป้องกันโดยวิธีใด"

ท่านวชิระ "มีเหตุผลเป็นดังฤๅ วิภาวดี"

"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เป็นของแท้จริงที่ท่านกล่าวไว้ว่าคนมีบุตรก็ต้องเศร้าโศกเพราะบุตร คนมีโคก็ต้องเศร้าโศกเพราะโคคนไม่มีลูกก็ต้องเป็นทุกข์เพราะอยากได้ลูก แม้วิภาวดีจะมีทรัพย์พอใช้สอยเพื่อความสุขก็ยังไม่วายเศร้าเพราะสมบัติ"

ท่านวชิระ "เพราะเหตุไรวิภาวดี"

"วิภาวดีรู้สึกว่า มีหลายคนที่ไม่มีมุทิตาจิตในความสุขของวิภาวดี ทราบได้ด้วยการแสดงออกของคนบางคน เพราะมีความสัมพันธ์เหินห่างไป ลักษณะนี้ตรงกันข้ามกับเมื่อคุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อคุณแม่ยังมีชีวิตญาติมิตรมีความรักใคร่วิภาวดีมาก ช่วยเหลืออุปการะเอาอกเอาใจแทบทุกอย่าง"

"เมื่อคุณแม่หาบุญไม่แล้ว บางคนกลับมีกิริยาตรงกันข้าม คล้ายกับโกรธเคืองกันมาตั้งหลายสิบปี ทั้งนี้วิภาวดีก็ได้ตรวจดูความบกพร่องของตนแล้วก็ไม่พบ วิภาวดีแปลกใจมากนัก คนไม่มีบาปต่อกัน ไฉนจึงมีดวงใจแรงไปด้วยริษยา ไม่อยากเห็นความดีของผู้อื่น วิภาวดีมีความบริสุทธิ์ใจว่า ตนมีความสุขเกิดขึ้น โดยไม่ได้ยื้อแย่งความสุขของใครผู้ใดเลย ไฉนจึงโกรธแก่ผู้หาผิดมิได้"

"คนที่ไม่ใช่ญาติเสียอีก ยังมีแก่ใจช่วยเหลือเมื่อคราวจำเป็น ช่วยวิ่งเต้นเมื่อมีธุระเกิดขึ้น แม้วิภาวดีไม่เคยมีอุปการะแก่ผู้นั้น เขาเต็มใจช่วยด้วยจิตสงสารโดยแท้ แต่มีบางคนชอบยุแหย่ แส่หาเรื่องให้วิภาวดี และพูดเสียดสีให้ช้ำใจ ข้าแต่พระคุณผู้ทรงธรรม เมื่อวิภาวดีคิดถึงเรื่องเช่นนี้ ดวงใจก็หวนถึงความดีของคุณแม่ทวีขึ้นมาก คราวที่ วิภาวดีปรารถนา จะหนีจากโลกนี้ ไปอยู่กับคุณแม่ ณ ปรภพ"

เมื่อวิภาวดีพรรณนาความคับแค้นของตนมาเพียงนี้ ความโศกซึ่งได้สงบอยู่นั้น กลับฟื้นตัวให้ปรากฏด้วยการสะอื้น

"อย่าท้อใจเลย วิภาวดี" ท่านวชิระแนะนำ "การที่เป็นไปดังนั้นในชีวิตของเธอ ย่อมสาธารณะทั่วไปแก่คนในโลกและจะต้องมีต่อไปตลอดสังสารวัฏของแต่ละคน จะหยั่งใจอันสะอาดของวิภาวดีไว้ในเรื่องของกรรม แม้ปัจจุบันชาตินี้เรามีความรู้ดีชั่วพอ ว่าการริษยาพยาบาท อาฆาต จองเวร ของเราไม่เคยมีแก่ใคร แต่ไฉนยังมีคนปองร้ายแก่เราอยู่ ข้อนี้กัลยาณบัณฑิตท่านสอนให้เราพิจารณาถึงอดีตชาติของตน ด้วยว่าในอเนกชาติเราได้เคยริษยาพยาบาทเขามาแล้วกรรมนั้นตามสนองให้เห็นผล คนที่ไม่ได้พิจารณาถึงความจริงข้อนี้ เมื่อมาประสบอิฏฐารมณ์ก็มักเดือดร้อนใจ สิ่งใดไม่มีเหตุสิ่งนั้นก็ไม่มีผลตามสนอง ถ้าบุคคลทำเหตุดีแล้ว จะให้ผลชั่วแก่ผู้ทำก็หาไม่ ชาวนาที่หว่านข้าวไว้ในนาข้าวนั้นจะกลายเป็นกล้วยอ้อยไปก็หามิได้ฉันใด เหตุที่บุคคลกระทำก็เป็นเช่นนั้น กัลยาณบัณฑิตท่านค้นคว้าหาความจริงในเรื่องเช่นนี้ ตั้งแต่โลกเป็นโลกมาแล้วท่านจึงนำความจริงมาสอนเป็นคติไว้หลายแห่ง เช่นคติพจน์ในโลกนิติว่า :–

"อย่าโทษไทท้าวท่วย เทวา
อย่าโทษสถานภูผา ย่านกว้าง
อย่าโทษหมู่วงศา มิตรญาติ
โทษแต่กรรมเวรสร้าง ส่อให้เห็นเอง

"ดูกรวิภาวดี ชนชั้นบัณฑิตท่านสอนเรามาด้วยอาการดังนี้ วิภาวดีมีการศึกษามาดีแล้ว ควรทราบซึ้งถึงข้อเท็จจริงว่า อันธรรมดาตบมือข้างเดียวย่อมไม่ดังฉันใด ผู้ที่มุ่งอนัตถะแก่เธอโดยที่เธอไม่มีจิตคิดประทุษฐ์ หายนะจะไม่เกิดมีแก่เธอ เมื่อวิภาวดีไม่รับสิ่งที่เขาเสนอให้สิ่งนั้นก็จะสนองผู้เสนอเอง ไม่เคยมีตัวอย่างที่บุคคลถ่มน้ำลายรดฟ้าจะไม่ถูกหน้าตัวเอง ด้วยความหวังดีต่อวิภาวดีผู้เคารพธรรมฉันขอเตือนตามหลักภาษิตในโลกนิติว่า :–

หมาใดตัวร้าย *ขบบาทา*
อย่าขบตอบต่อหมา *อย่าขึ้ง*
ทรชนชาติชั่วทา *รุณโทษ*
อย่าโกรธทำหน้าบึ้ง *ตอบถ้อยถือความ*

ด้วยประการดังนี้แล วิภาวดี การที่เธอไม่ตอบโต้ ไม่ต่อความยาวสาวความยืดแม้ด้วยสายตา เป็นปฏิกิริยาที่เธอปฏิบัติตามธรรม เรื่องเช่นนี้เคยมีมาแล้วในอดีตสมัยเมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ฉันจะนำมาเล่าให้วิภาวดีฟังพอเป็นเค้าความ"

"ครั้งพุทธสมัย พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันกรุงราชคฤห์ อยู่มา ณ กาลวันหนึ่ง นางอุตตราธิดาสาวสวยของปุณณเศรษฐี ผู้ได้ทำมงคลสมรสแล้วกับบุตรราชคหเศรษฐี ปรารถนาจะบำเพ็ญกุศลในระหว่างพรรษากาล จึงจ้างหญิงงามเมืองคนหนึ่งชื่อ

สิริมา ให้มากระทำหน้าที่ภริยาแทนตนตลอด ๓ เดือน นางสิริมานี้มีความสวยงามอย่างเผ็ดร้อน และโลดโผนจึงเป็นดาวที่เด่นอยู่ในสังคมของโลกีย์ นางสิริมาได้เสวยความสุขกับสามีของนางอุตตรา จนลืมตัวว่าตนเป็นหญิงบำเรอชั่วคราว"

"วันหนึ่งสามีนางอุตตราเยี่ยมหน้าต่างมองมาที่ครัว เห็นนางอุตตราภริยาสาวสวย มีตัวชุ่มด้วยเหงื่อเปรอะเปื้อนด้วยละอองเถ้าเขม่าไฟ จึงยิ้มเยาะนางอุตตราว่าหญิงโง่ไม่รู้จักความสุข งมงายต่อการทำครัวเพื่อบำเพ็ญกุศล ตรึกดังนั้นแล้วหลบหายหน้าไป นางสิริมาเห็นอาการเช่นนั้นก็แปลกใจ จึงชะโงกมองไปทางหน้าต่างบ้างเพื่อทราบเหตุแห่งการยิ้มแย้มของสามีชั่วคราว เห็นภาพดังเช่นสามีชั่วคราวเห็น เกิดความริษยา เกรงว่านางอุตตราจะมาแย่งตำแหน่งสามีชั่วคราวของตนไป รีบลงจากตึกกรากเข้าไปฉวยทัพพีตักน้ำมันอันเดือดพล่านอยู่ในกะทะ รดราดลงบนศีรษะนางอุตตราให้สมกับความริษยาของตน"

"นางอุตตราเห็นดังนั้น จึงแผ่เมตตาจิตว่า นางสิริมาได้ทำหน้าที่ภริยาแทนเรา เราจึงมีโอกาสบำเพ็ญกุศลตลอดไตรมาส จักรวาลนี้แคบมากไป ไม่สามารถจะบรรจุคุณของนางสิริมาที่มีต่อเราได้ พรหมโลกก็ต่ำต้อยยิ่งนักเมื่อเทียบกับอุปการะคุณของนางสิริมาที่มีต่อเรา เรามีโอกาสบริจาคทานมีโอกาสฟังธรรม ก็เพราะอาศัยนาง

สิริมานี้ ถ้าความโกรธของเรามีอยู่ที่นางสิริมา ขอน้ำมันอันเดือดพล่านที่นางสิริมา นำมารดศีรษะเรานั้น จงเผาเราให้ไหม้เป็นเถ้าถ่าน ถ้าเราไม่มีความโกรธในนางสิริมา ขอน้ำมันนั้นอย่าไหม้เราเลย ดังนี้ แล้วแผ่เมตตาจิตไป''

ด้วยผลที่ไม่มีปฏิกิริยาร้อนตอบ น้ำมันที่ร้อนเดือดพล่านนั้น กลับเย็นดุจน้ำอัมริต ต่อมานางสิริมารู้สึกตัวว่าตนเป็นเพียงหญิงรับจ้าง เป็นภริยาชั่วคราวเท่านั้น หาใช่ภริยาอันแท้จริงไม่ ดังนั้นแล้ว จึงขอโทษความผิดที่ล่วงเกิน นางอุตตราก็งดโทษให้ตามวิสัยของสุภาพสตรี ความเรื่องนี้ทราบถึงพระพุทธเจ้าทรงประทานสาธุการแก่นางอุตตรา แล้วตรัสพระคาถาว่า :-

อกฺโกเธน ชิเน โกธํ อสาธุํ สาธุนา ชิเน.

"พึงชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธ พึงชนะคนชั่วด้วยความดี พึงชนะคนตระหนี่ด้วยการให้ พึงชนะคนพูดเหลวไหลด้วยคำจริง" ดังนี้

ดูกรวิภาวดี ถ้าเธอรู้สึกว่าเป็น "ลูกที่รักของแม่" และเธอแน่ใจหญิงที่เป็นมารดาว่า "แม่ที่รักของลูก" ดังนั้นแล้ว เธอจงสงบอารมณ์อันชวนให้เกิดปฏิกิริยาอันร้ายแรง เช่นผู้อื่นกระทำแก่เธอนั้นเสีย ผู้ที่ปรารถนาร้ายแก่เธอ จะไม่มีโอกาสตอบแทนเธอด้วยปฏิกิริยาอันชั่วร้ายต่อไป

"การที่เธอสงบเสียได้ ไม่เอาสิ่งร้ายตอบแทนผู้ประสงค์ร้าย เมื่อมารดาบิดาของเธอทราบด้วยญาณวิถีใด ๆ แน่นอนเหลือเกินที่ท่านทั้งสองจะระลึกถึงเธอ ด้วยอารมณ์รักอันแน่นสนิท ดวงวิญญาณของท่านจะผ่องใสไม่ขุ่นมัว และท่านจะจัดการให้แก่เธอโดยธรรม ส่วนผู้มุ่งร้ายหมายขวัญแก่เธอผู้หาความผิดมิได้ ก็จะประสบผลร้ายเพราะการกระทำของตนเอง ภูตผีปีศาจอมรเทพผู้รักษาธรรมก็จะจัดการแก่คนเช่นนั้นด้วยทิพอำนาจ โดยที่เธอไม่ต้องออกปากให้เสียกำลังกายใจเลย"

"ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในโลกขึ้นอยู่กับธรรม การริษยาพยาบาทมารดาบิดาของเธอไม่ประสงค์ เมื่อวิภาวดียังรู้สึกตัวว่าเป็นลูกที่รักของมารดาบิดา เธอไม่ควรทำการใด ๆ อันไม่เป็นที่ประสงค์ของมารดาบิดา ถ้าเธอได้กระทำแล้วหรือกำลังทำหรือจักกระทำต่อไป เธอพึงเข้าใจตัวเองว่า มารดาบิดาจะไม่อำนวยพรให้แก่เธอเพราะละเมิดความต้องการของท่าน วิภาวดีสาวน้อยจงฟัง :-

มีลูกลูกเล่าไซร้ หลายประการ
ลูกหนึ่งพึงล้างผลาญ ทรัพย์ม้วย
ลูกหนึ่งย่อมคบพาลพาผิด มานา
ลูกที่ดีนั้นด้วยว่ารู้ฟังคำ

ในบรรดาพี่น้องของวิภาวดี จะเป็นใครก็ช่างเถิด ควรเป็น

คนคงเส้นคงวาดังเมื่อมารดาบิดายังชีพอยู่ เรารักและสามัคคีกันอย่างไร ควรรักษาความดีนั้นไว้อย่าทำลายกันเองเราเคยพบมาบ้างลูกที่ไม่เคารพโอวาทของมารดาบิดา เมื่อท่านทั้ง ๒ หาชีวิตไม่แล้วก็แตกสามัคคีกันเพราะโลภจิตคิดเอาให้มากในกองมรดก ตกลงกันไม่ได้ ทรัพย์สมบัติตกเป็นของทนายบ้าง เป็นของนายทุนที่กู้ยืมมาสู้ความบ้าง ผู้แพ้ก็ย่อยยับ ผู้ชนะก็หมดตัว ลักษณะนี้ก็ไม่ต่างอะไรกับเราเอาสมบัติที่พ่อแม่ตั้งใจให้เพื่อความสุขแก่ลูก ไปยื่นให้คนอื่นอันไม่ใช่ความประสงค์ของมารดาบิดา ความย่อยยับจะเกิดแก่ใครและใครจะแบกหามความย่อยยับไป วิภาวดีจงจำไว้

สกฺกาโร กาปุริสํ หนฺติ.

สักการะ ย่อมฆ่าคนเลวเสีย

เมื่อเป็นดังนี้สามัคคีเภทก็ตามสนอง ยิ่งเป็นพี่น้องร่วมครรภ์ด้วย จงพยายามหลีกหายนะเช่นนั้น สายโลหิตของมารดาบิดาที่ร่วมเป็นร่างกายของแต่ละคน ควรแท้ที่จะเป็นอันเดียวกันโดยสมานฉันท์ ความเย็นใจจะเกิดเพราะมองหน้ากันสนิทใจ ผู้มีนิสัยตรงกันข้ามกับความดีก็จักไม่ดูแคลน จะเป็นลูกที่งามเด่นอยู่ในหมู่ญาติมิตร ลาวน้อยวิภาวดีเธอจงพึง

พระจันทร์โอภาสด้วย ราตรี
แสงสว่างแผ้วพันสี สว่างหล้า

กษัตริย์อ่าอินทรีย์ เรืองรุ่ง งามนา
บุตรที่ดีรุ่งหน้า พวกพ้องพงศ์พันธุ์

ขอให้วิภาวดี จงเป็นลูกที่รัก ของมารดาบิดา ด้วยประการดังนี้ และเธอจงสมานสามัคคีกับกัลยาณมิตร เขาผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม ถ้าเขามีธรรมเป็นอารยะก็ควรสมาคม คนที่มีธรรม ความยุติธรรมก็มี ความสามัคคีก็เกิด ต่อแต่นั้นก็คือความร่มเย็นเป็นสุข เพราะท่านสอนไว้ในโลกนิติว่า :-

เย็น เงาพฤกษ์มิ่งไม้ สุขสบาย
เย็น ญาติทุกข์สำราย กว่าไม้
เย็น ครูยิ่งพ้นฉาย กษัตริย์ยิ่ง ครูนา
เย็น ร่มพระเจ้าไท้ ร่มฟ้าดินบน

ดูกรวิภาวดีผู้เคร่งกตัญญู บางคนแม้กระทำดีจนสายตัวแทบขาด ก็ยังไม่ได้รับผลของความดี เธอจงจำไว้ว่าผู้นั้นยังตกอยู่ "**ภายใต้อำนาจแห่งกรรม**"

บทที่ ๖

เคารพโอวาท

สุริยเทพขับเทวรถข้ามฟากฝั่งไปไกล สาราณียกถากำลังเป็นไปในศาลานั้น มีอุบาสกผู้รับอุปัฏฐากท่านวชิระเป็นคนจัดน้ำมาดื่ม ความชุ่มชื่นก็มีเป็นระยะ ๆ ผู้พึ่งรับรสธรรมะของพระโคดม เท่าที่กำลังปัญญาของตนจะพิจารณาเห็น ยามเย็นใกล้เข้ามา แต่ธรรมสากัจฉายังไม่สุดสิ้น กำลังเป็นไปด้วยความเบิกบานใจ

ท่านวชิระใช้สายตาไปเพ่งที่พระพุทธรูป พลางรำพึงถึงผู้สร้างเห็นเป็นความอัศจรรย์ ในการเสียสละของคนบางคน เนื่องในการใช้จ่ายทรัพย์ บางคนใช้จ่ายทรัพย์ในการทำประโยชน์เช่น ศาลาสถานศึกษา ก็เข้าใจว่าเป็นความสุขอันตนควรได้ เพราะการกระทำเช่นนั้น จะเป็นความผิดของใครหนอ ! ซึ่ง

บางคนบริจาคทานเพราะกลัวจน

บางคนไม่ยอมบริจาคเพราะกลัวจน

เมื่อความคิดนึกตรึกอย่างนี้แล้ว ความเงียบก็เกิดมีในหมู่นั้น ท่านวชิระจึงเริ่มทำลายความเงียบด้วยคำถามว่า "วิภาวดีแน่งน้อย

ธรรมสากัจฉามาไกลมาก ไกลจนลืมความสำคัญในเบื้องต้น ถ้าฉันจำไม่ผิดฉันก็คิดว่าได้ถามถึงผู้สร้างศาลานี้ และก็ลืมไปว่าเธอได้ตอบแล้วหรือยัง"

"ถ้าพระคุณจำไม่ได้หรือยังไม่ทราบ วิภาวดีขอโอกาสแจ้งให้ทราบว่า "วิภาวดีนี่แหละเป็นผู้สร้าง"

"เธอสร้างไว้ด้วยเห็นประโยชน์อย่างไร"

"สร้างถวายให้พระพุทธรูปอาศัยร่มเงา"

"พระพุทธรูปเกี่ยวข้องแก่เธออย่างไร"

วิภาวดี "หลายปีผ่านมาแล้ว และผ่านมาเพื่อความสุขของวิภาวดีก่อนพระพุทธรูปองค์นี้เกิดขึ้น มารดาของวิภาวดีได้สร้างพระพุทธรูปนี้ไว้ เมื่อมารดาหาบุญไม่แล้ว วิภาวดีมาคิดเห็นว่าคุณแม่ผู้ปรานีแก่ลูก สร้างพระพุทธรูปนี้ด้วยใจกุศล คนที่มีใจเป็นกุศลก็ต้องรักลูกทุกคนเป็นธรรมดา ผู้ใดต้องการบุญ ผู้นั้นก็ต้องทำบุญ ผู้ใดต้องการบาป ผู้นั้นก็ต้องทำบาป คุณแม่เป็นตัวอย่างของความดี แม้สิ้นชีวิตแล้วพุทธรูปองค์นี้ ยังเป็นพยานแห่งความรักและความเอ็นดูของคุณแม่ วิภาวดีต้องการมีจิตใจและภพชาติร่วมกับคุณแม่อีก ณ สัมปรายภพ จึงได้ร่วมการกุศลกับคุณแม่โดยสร้างศาลานี้ แล้วเชิญพระพุทธรูปมาไว้เพื่อเป็นที่สักการะ ทำความสะอาด ก็เสมือนวิภาวดีได้กระทำให้แก่คุณแม่เช่นกัน เป็นปฏิการะอันวิภาวดีได้

กระทำแล้วแก่ผู้มีคุณ คือมารดาบิดา ใครจะเห็นเป็นอย่างไร เขามีสิทธิอันเสรีจะเห็นเช่นนั้นได้ แต่วิภาวดีก็ได้กระทำแล้วโดยสิทธิเสรีของตน นี่เป็นส่วนหนึ่งแห่งอัธยาศัยอันประกอบด้วยความรักคุณแม่ วิภาวดีรู้สึกอย่างบริสุทธิ์ใจว่า อันคุณของมารดานั้นจะทดแทนอย่างใดก็ไม่หมด เพราะท่านกล่าวว่า :–

คุณ แม่หนาหนักเพี้ยง พสุธา
คุณ บิดาดุจอา กาศกว้าง
คุณ พี่พ่างศีขรา เมรุมาศ
คุณ พระอาจารย์อ้าง อาจสู้สาคร

วชิระ "เธอยังมีอายุเยาว์วัย เอาทรัพย์มาจากไหน คำถามนี้ออกจะทารุณอยู่บ้าง แต่สมณะคิดว่าสำหรับวิภาวดีคงไม่คิดว่า ถามอย่างไร้สมบัติผู้ดี"

"อันความจริงแล้ว" วิภาวดีบรรยาย "ทุนก่อสร้างนี้เป็นทรัพย์ที่มารดาบิดาสะสมไว้แล้วให้แก่วิภาวดี" เมื่อพูดตรงนี้น้ำตาก็ซึมที่ขอบตา โดยคุณของแม่มาปรากฏ "พระคุณท่านผู้อยู่ในสันติธรรม วิภาวดีเห็นเมตตาอารีของคุณแม่ยิ่งนัก เมื่อคุณแม่สิ้นบุญแล้ว สิ่งทั้งมวลล้วนตกเป็นสิทธิของวิภาวดีโดยไม่ต้องทำงานลำบากอย่างไร คุณแม่หาแล้วเก็บไว้ให้เพราะความรักลูก"

"เมื่อวิภาวดีได้มรดกนั้น น้ำตาไหลพรากออกมาด้วยเห็น

เมตตาของคุณแม่ จะไม่ให้วิภาวดีหลั่งน้ำตาได้อย่างไร ในเมื่อหวนระลึกถึงสังคมของมนุษย์”

“เงินทองเป็นของต้องประสงค์ ของทุกคนในสกลพิภพเพราะปองทรัพย์ฆ่ากันตายก็มี ฟ้องแย่งกรรมสิทธิ์ในโรงศาลก็มี ญาติพี่น้องแตกสามัคคีกันก็มี ทั้งนี้เป็นเพราะความปรารถนาทรัพย์สมบัติๆ ทำให้คนมีอัธยาศัยโหดร้ายได้ดังนี้ เพราะทรัพย์มีประโยชน์แก่การครองชีพอย่างสูงศักดิ์ ต้องการอะไรได้สมความปรารถนาพอสมแก่กำลังทรัพย์ ฉะนั้นจึงมีการหวงแหนรักษาป้องกันทรัพย์เป็นอย่างดีทุกตัวคน”

“เพราะอำนาจเงิน ทำให้ได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เจ้าของทรัพย์จึงหวงแหนไม่ยอมให้แก่บุคคลอื่น แม้จะอนุเคราะห์บ้างก็ต้องมีประกันและของการันตี แม้กระนี้ยังต้องให้ประโยชน์แก่เจ้าของทรัพย์บางคนแค่นได้กู้ทรัพย์เขาด้วยการหลั่งน้ำตากว่าจะให้หยิบยืมมาก็แสนจะระกำใจ ทรัพย์เป็นของที่ทุกคนต้องประสงค์และหวงแหนเช่นนี้ตั้งแต่โลกเป็นโลกมา”

“แต่มารดาบิดาของทุกคนนั้น ย่อมไม่มีอัธยาศัยเช่นนั้น หาทรัพย์เพื่อบุตรธิดา รักษาทรัพย์เพื่อบุตรธิดา สะสมทรัพย์จ่ายทรัพย์เพื่อบุตรธิดาทุกคน ลูกมีแต่ใช้ พ่อแม่มีแต่ให้ไม่มีดอกออกผลแก่ลูกเพราะพ่อแม่ตั้งใจให้แก่ลูกเสียแล้ว และในที่สุดก็มอบให้แก่บุตรธิดาทั้งหมด”

"เมื่อวิภาวดีตรึกดังนี้ ก็ทราบซึ้งด้วยใจของตนว่า มรดกกองนี้เกิดเพราะเหงื่อไคลของคุณแม่และคุณพ่อ ไม่ใช่ความสามารถของตน ถ้าหากว่ามารดาบิดาไม่มีทรัพย์สินให้เราจะได้ความสุขอย่างนี้หรือ"

"ข้าแต่พระคุณผู้สมบูรณ์ด้วยศีล วิภาวดีจะไม่เห็นพระคุณของบุพพการีได้อย่างไร ตรองดูซิท่าน แม้บุพพการีทั้ง ๒ สิ้นบุญแล้ว ลูกยังได้อยู่ในห้วงแห่งเมตตาของบุพพการี ความสุขอันวิภาวดีได้อยู่ ณ บัดนี้ เพราะคุณแม่ผู้เต็มไปด้วยความรัก อันเปี่ยมไปด้วยความสงสาร ยังเป็นพยานอยู่ที่กองมรดกคอยให้ความสุขแก่บุตรธิดาของท่าน"

"เมื่อเป็นดังนี้ จะให้วิภาวดีลืมได้อย่างไร ทุนที่สร้างก็เป็นของคุณแม่ เพียงแต่วิภาวดีรักษาไว้และดำเนินงาน วิภาวดีไม่มีกำลังใจโหดพอที่จะผลาญไปทางอื่น เกรงจะไม่เป็นที่ถูกอารมณ์ของคุณแม่ ถ้าหากศาลานี้วิภาวดีมีความรู้สึกเป็นธรรม สร้างให้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ก็อิ่มใจว่า ได้มาอยู่ร่วมนิวาสสถานกับคุณแม่เช่นเดียวกัน เมื่อเห็นพระพุทธรูปก็เช่นเห็นคุณแม่ เห็นความรักของท่าน เมตตากรุณาของท่าน และได้ชื่อว่าดำเนินตามโอวาทของคุณแม่แล้วด้วยประการดังนี้"

ท่านวชิระ "สาธุ สาธุ วิภาวดีสาวน้อย วาทะของเธอคมยิ่งนัก เราทราบซึ้งด้วยความเที่ยงธรรมว่า นามธรรมคือดวงใจของเธอ

นั้นงามเหมือนรูปธรรม คือ ส่วนแห่งร่างกายภายนอกของเธอ เธอมีความงามพร้อมอย่างน่าริษยา สตรีใดมีบุตรธิดาประกอบด้วยตัญญูกตเวที เช่นวิภาวดี ควรนิยมว่าเป็นยอดของสตรีผู้มีความสุข เพราะลูกมีสัมมาอาจาระ ดูกละแม่สาวน้อย เธอจงฟังอีกครั้ง อันคุณของมารดานั้นท่านกล่าวไว้ว่า :—

เมื่อร้อนน้ำท่านให้ เย็นใจ
เมื่อเยือกเย็นได้ไฟ อุ่นเนื้อ
เมื่อทุกข์ท่านแก้ไข ชูช่วย
เมื่อยากจนท่านเกื้อ ก่อให้ทุนทำ

"เธอทำกุศลอุทิศผลให้บุพพการีชน โดยไม่หวังผลตอบแทนแม้กระนี้ท่านก็กล่าวไว้ว่า :—

ให้ท่านท่านจักให้ ตอบสนอง
นบท่านท่านจักปอง นอบไหว้
รักท่านท่านควรครอง ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เว้นไว้ แต่ผู้ ทรชน"

"ขอสาวน้อยจงฟังอีกหน เธอจงรู้สึกตนเถิดว่า คนมีปฏิปทาเช่นวิภาวดี ย่อมได้รับความนับถือว่า "เป็นคนดีของความดี" ลูกที่มีปฏิปทาตรงข้ามก็ควรกล่าวได้ว่า "เป็นคนดีของความชั่ว"

การสนทนากันตั้งแต่ต้นจนอวสาน ได้ทราบซึ้งถึงมโนธรรม

ของวิภาวดีอย่างแจ่มแจ้ง เธอมีของวิเศษติดตัวอยู่ คือกตัญญูกตเวที สมกับสกุลของเธอว่า "กตัญญูกุล" ฉันเข้าใจเอาเองว่าทิพยอำนาจได้ประสิทธิ์ประสาทนามสกุลนี้ให้วิภาวดี เพื่อประกาศอัธยาศัยของกุลสตรีให้ปรากฏเกียรติ"

"อันจะพูดกันโดยอรรถรสแล้ว มารดาบิดาของเธอที่ตายไปนั้น ฉันเข้าใจเอาเองว่าสูญสิ้นเป็นบางส่วน เพราะว่าเลือดเนื้อของวิภาวดีได้มาแต่มารดาบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้มารดาของทุกคนก็ยังอยู่กับบุตรธิดานั้นเอง ยังไม่สูญไปโดยสิ้นเชิงวิภาวดีผู้มีใจงาม เธอมีอุดมคติน่าสรรเสริญ เธอเป็นกุลสตรีตัวอย่างแห่งอารยธรรม เธอเกิดมาดีแล้ว ยังทำความดีเพื่อต่อสู้สังสารวัฏในอนาคต ผู้ใดเคารพโอวาทของมารดาบิดาผู้นั้นเรากล่าวว่าเคารพตนเองด้วย ดวงใจอันงามของเธอหนักแน่นด้วยความกตัญญูกตเวทีอันเป็นยอดปรารถนาของมารดาบิดา เราขอฝากสารธรรมไว้แก่เธอว่า :—

"ผู้ใดต้องการมีอุปการะ ผู้นั้นจงอุปการะมารดาบิดาของตนเถิด"

"ผู้ใดไม่อุปการะมารดาบิดา ผู้นั้นจะประสบอนัตถะอย่างใหญ่หลวง เกิดชาติใดภพใดจะเป็นคนเข็ญใจไร้ที่พึ่ง"

"ผู้มีมโนธรรมแห่งนี้ ฉันเข้าใจว่าเธอไม่เคยก่อร้ายให้แก่ใครด้วยกาย ไม่เคยก่อร้ายแก่ใครด้วยวาจา กตัญญูกตเวทิตาฝังอยู่

ในดวงใจอันสะอาดของเธอ ผู้มีกายวาจาใจสะอาดเช่นนี้ เป็นกุลนารีที่งามพร้อมตามหลักธรรม เธอจงมั่นใจเถิดว่า ผู้มีคุณสมบัติลักษณะนี้จะมาจากไหน จะไปที่ไหน จะอยู่ที่ไหน ย่อมมีความดีติดตามไปสนองให้มีความสุขที่นั่น ประหนึ่งเงาติดตามไปทุกย่างเท้าฉะนั้นเทียว"

"ยามนี้เข้าเวลา "ร้อน ๆ อ่อนอัสดง พระสุริยงเย็นยอแสง" แล้ว เราขออนุโมทนากุศลจิตของเธอที่ได้สร้างความดีให้แก่มารดาสมกับเป็นลูกที่แม่ได้กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงถนอมมาด้วยความเหนื่อยยาก เราจงภูมิใจในกัลยาณธรรมอันเป็นหน้าที่ของตน และจงดำเนินต่อไป เวลานี้สมควรที่คณะของวิภาวดีจะกลับได้ ขอเตือนวิภาวดีด้วยความหวังดีว่า "จงทำสิ่งที่มารดาได้แนะนำไว้ จงเว้นสิ่งที่มารดาไม่ปรารถนา ความเจริญจะมีแก่เธอสมหวัง" ครั้นแล้วท่านวชิระได้ให้คาถาโสลก ๑ เป็นของขวัญแก่วิภาวดีเพื่อเป็นธรรมานุสาวรีย์กลับไป

เมื่อการสนทนาสุดสิ้นลงแล้ว วิภาวดีพร้อมด้วยคณะมีจิตร่าเริงหรรษาโสมนัสในธรรมรส ถวายนมัสการพระพุทธรูปอันประหนึ่งดวงวิญญาณมารดาของตนด้วยเศียรเกล้า ฯ โดยเคารพยิ่งแล้ว นมัสการลาท่านวชิระนักจาริกแสวงหาสันติธรรม ออกจากศาลาอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงบนั้น วิภาวดี ท่องคาถา พุทธภาษิตอัน ท่านวชิระผู้มีกัลยาณจิต ให้เป็นของขวัญเดินทางมาว่า :—

โย ปุพฺเพ กตกลฺยาโณ กตฺโถ นาวพุชฺฌติ
อตฺถา ตสฺส ปลุชชนฺติ เยโหนฺติ อภิปตฺถิตา.

ผู้ใดอันผู้อื่นทำความดี ทำประโยชน์ในการก่อน แต่ไม่รู้สึกคุณของเขา ประโยชน์ที่ผู้นั้นปรารถนาย่อมพินาศไป

นิวาสสถาน อาคารแห่งความสุขอยู่ทิศาภาคใด คณะวิภาวดีก็บ่ายหน้าไปสู่ทิศาภาคนั้น ต่อมาได้ดำเนินชีวิตตามปฏิปทาอันมารดาของตนได้อบรมไว้เพราะผลแห่งกตัญญูจึงสามารถชนะอนัตถะโดยประการทั้งปวง ดำรงอยู่ในฐานะเป็น "**ลูกของมารดาบิดา**" เป็นความจริงที่โลกมองเห็นตลอดมาด้วยประการดังนี้

ส่วนทางท่านวชิระได้ถือเอาความสงบ เงียบสงัดในศาลานั้นเป็นที่เจริญสมณธรรม ในวิสัยของผู้มุ่งสันติต่อไปด้วยความไม่ประมาท.

ขอสันติจงมีแด่สรรพสัตว์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แสงศิลป
๑๒๐/๑ ถนนบุญศิริ ศาลเจ้าพ่อเสือ นครหลวง โทร. ๒๒๒๕๒๖
น.ส. จีรพรรณ อิ้งสุประเสริฐ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๕